

**2021–2030 METŲ LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTERIJOS PLĖTROS
PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS NR. 08-001-01-09-01 „KKI PLĖTRA, SKATINANTI
KONKURENCINGUMĄ IR PRIDĖTINĖS VERTĖS KŪRIMĄ“ APRAŠE NURODYTOS
INFORMACIJOS PAGRINDIMO APRAŠAS**

**I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS**

Plėtos programos pažangos priemonės kodas ir pavadinimas	Nr. 08-001-01-09-01 „KKI plėtra, skatinanti konkurencingumą ir pridėtinės vertės kūrimą“
Nacionalinio pažangos plano uždavinys	1.9 uždavinys: Didinti kultūros ir kūrybinių industrijų potencialą ir skatinti kūrybiniu turiniu grįstų naujų produktų ir paslaugų kūrimą
Plėtos programa	Kultūros ir kūrybingumo plėtos programa ¹
Atsakinga institucija (koordinuojančioji institucija)	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

**II SKYRIUS
SIEKIAMAS POKYTIS**

PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS LAUKIAMAS POKYTIS

Priemonės įgyvendinimas sprendžia 2021–2030 Kultūros ir kūrybingumo plėtos programoje įvardintą problemą: neišnaudojamas KKI potencialas kurti aukštos pridėtinės vertės ekonomiką ir inovatyvias socialines paslaugas sistemiskai ir specifiskai neauginant paties KKI sektoriaus.

Kultūros ir kūrybinių industrijų (KKI) sektorius Lietuvoje pastaraisiais metais yra vienas didžiausių darbdavių ir vienas labiausiai augančių ekonomikos sektorių, svariai prisidedančių prie pridėtinės vertės ir socialinės ekonomikos kūrimo-tvarei veiklos sąlygų kūrimo, užimtumo didinimo, darbo ir šeimos išsipareigojimų derinimo skatinimo, socialinių inovacijų kūrimo. Siekiant skatinti ir tinkamai išnaudoti KKI potencialą didinti užimtumą, kurti lanksčias ir tvarias veiklos sąlygas, derinti šeimos ir darbo išsipareigojimus, būtina investuoti į KKI sektoriaus konkurencingumo didinimą, infrastruktūros gerinimą ir kitų KKI veiklos sąlygų gerinimą.

Remiantis Valstybės duomenų agentūros duomenimis², 2021 m. KKI sektoriaus įmonės iš viso sudarė 4,8 proc. visų Lietuvoje veikiančių ūkio subjektų. KKI sektoriaus įmonėse iš viso 2021 m. dirbo 50,2 tūkst. darbuotojų arba 3,7 proc. visų užimtųjų Lietuvoje. 2021 m. KKI sektoriaus sukuriama produkcija buvo verta 1,94 mlrd. Eur, o bendra sukurta pridėtinė vertė siekė 1 mlrd. Eur. Palyginimui su visa šalimi, 2021 m. Lietuvoje sukurta pridėtinė vertė pagal visas ekonomines veiklos rūšis to meto kainomis siekė 50,196 mlrd. Eur³, taigi KKI sektorius sudarė beveik 2 proc. visos šalies sukurtos pridėtinės vertės. Nors pastaruosius kelis metus buvo stebimas KKI sektoriaus pridėtinės vertės augimas (2017–2021 m. laikotarpiu sektoriaus pridėtinė vertė vidutiniškai augo 5 proc.), sektoriaus reikšmė ekonomikoje menko – nuo 2,2 proc. 2017 m. iki minėtų 2 proc. 2021 m. Šiam pokyčiui įtakos turėjo COVID-19 pandemija bei jai taikytos valdymo priemonės – KKI buvo vienas labiausiai pandemijos valdymo pasekmių paveiktų sektorių⁴, todėl šio sektoriaus augimas ir indėlis į šalies ekonomiką 2020–2021 m. sumenko, nors, Europos Tarybos duomenimis⁵, 2008–2016 m. laikotarpiu Lietuva visos ES kontekste pasižymėjo pačiu sparčiausiu KKI sektoriaus įmonių skaičiaus augimu (daugiau nei 10 proc.).

Pastaruosius kelis metus, netgi nepaisant pandemijos poveikio, pastebimas stabilus užimtųjų skaičiaus augimas KKI sektoriaus įmonėse – užimtųjų skaičius atitinkamai siekė 48,75 tūkst. (2019 m.), 49,12 tūkst. (2020 m.), 50,2 tūkst. (2021 m.) ir 55,85 tūkst. (2022 m.) užimtųjų. Lyginant jaunimo (15–29 m.) užimtumo struktūrą KKI sektoriaus viduje ir su Lietuvos vidurkiu, patvirtinamos Europos Komisijos išvados, kad KKI yra vienas dinamiškiausių Europos sektorių⁶, kuris rodo didesnę nei vidutinį augimą ir kuria palankias veiklos sąlygas darbui bei kitų patrauklių formų užimtumui, ypač jaunimui, kartu

¹ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 781 „Dėl 2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtos programos patvirtinimo“ (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a4bc48c021db11eca51399bc661f78e7>)

² Šaltinis: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=136dde37-dbf-4f71-a9ae-b20ad81c2479#/>

³ Šaltinis: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=136dde37-dbf-4f71-a9ae-b20ad81c2479#/>

⁴ COVID-19 pandemijos ir kitų 2020-2022 m. krizių poveikis kultūros ir kūrybiniam sektoriui, Lietuvos kultūros taryba, 2023 m., šaltinis: <https://www.kulturostyrimai.lt/visos-temos/kurybines-industrijos/covid-19-pandemijos-ir-kitu-2020-2022-m-kriziu-poveikis-kulturos-ir-kurybiniam-sektoriui-2023/>

⁵ Europos Tarybos generalinio sekretoriato 2019 m. liepos 1 d. studija „Market analysis of the cultural and creative sectors in Europe“ (WK 7931/2019 INIT)

⁶ <https://culture.ec.europa.eu/policies/selected-themes/data-on-the-cultural-sector>

stiprinant ir socialinę sanglaudą⁷. Lietuvos užimtumo statistikos duomenimis⁸ 2021 m. KKI sektoriuje, be tradicinių kultūros veiklų (muziejų, bibliotekų, archyvų, paveldo ir kt.) dirbo 24,7 tūkst. darbuotojų (iš 51 tūkst., įskaičiuojant tradicines kultūros veiklas), iš kurių 4,1 tūkst. užimtųjų buvo jaunimas (15-29 m.), t.y. jaunimas sudarė 16,4 proc. visų KKI užimtųjų (be tradicinių kultūros veiklų). Palyginimui, 2021 m. jaunimas sudarė 15,1 proc. (207 tūkst. iš 1368,6 tūkst.) visų užimtųjų Lietuvoje ir tik 7,5 proc. (1,9 tūkst. iš 25,5 tūkst.) užimtųjų tradicinėse kultūros veiklose.

Vertinant 2021 m. KKI užimtumo statistiką, būtina atsižvelgti į Covid-19 pandemijos poveikį KKI sektoriui, kuris buvo vienas labiausiai paveiktų ir nukentėjusių nuo pandemijos valdymo pasekmių⁹, o labiausiai pandemija paveikė būtent jaunimo užimtumą, ką patvirtina ir bendra šalies užimtumo statistika¹⁰.

2022 m. Lietuvos užimtumo statistika atskleidžia dar didesnę KKI potencialą kurti jaunimui patrauklias veiklos sąlygas: KKI sektoriuje, be tradicinių kultūros veiklų, dirbo 29,8 tūkst. darbuotojų (iš 55,8 tūkst. KKI kartu su tradicinėmis kultūros veiklomis), iš kurių 5,5 tūkst. užimtųjų buvo jaunimas (15-29 m.), t.y. jaunimas sudarė net 18,5 proc. visų KKI užimtųjų (be tradicinių kultūros veiklų). Palyginimui, 2022 m. jaunimas sudarė 14,3 proc. (202,8 tūkst. iš 1420,8 tūkst.) visų užimtųjų Lietuvoje ir tik 8,4 proc. (2,2 tūkst. iš 26 tūkst.) užimtųjų tradicinėse kultūros veiklose.

KKI sektoriaus veiklos ir kūrybinių profesijų specifika lemia, kad užimtieji šiame sektoriuje, ženkliai dažniau nei kituose sektoriuose, dirba savarankiškai, dirba ne visą darbo dieną, derina dvi ar daugiau darbo vietų ir neturi nuolatinio darbo. Eurostato duomenimis, Europoje savarankiškai dirbančių kultūros srityje procentas yra bent dvigubai didesnis nei bendras užimtumas, o kai kuriose ES šalyse savarankiškai dirbantys asmenys sudaro beveik pusę viso kultūros užimtumo¹¹. Tokia kūrybinės veiklos „netipinio darbo“ forma dažnai lemia ir specifinį KKI veiklos ar verslo modelį. Dauguma KKI įmonių yra mažos arba labai mažos įmonės arba sudarytos iš savarankiškai dirbančių asmenų, todėl KKI verslo modeliai turėtų būti vertinami platesne prasme, įskaitant ne tik pelno siekiančias organizacijas, bet ir pelno nesiekiančias kultūros organizacijas, NVO bei savarankiškai dirbančius, KKI srityje individualiai veikiančius asmenis.

Remiantis Eurostat duomenimis, 2019 metais ES-27 šalyse kultūros sektoriuje dirbo 7,4 mln. žmonių, t. y. 3,7 proc. visos ES darbo jėgos, kuri sukuria 4–7 proc. ES valstybių narių BVP.

UNESCO duomenimis¹², renkamais įgyvendinant 2005 m. konvenciją ir Kultūros darbotvarkę „CULTURE.2030: THEMATIC INDICATORS – „culture and public policy“, siekiančią darnaus vystymosi tikslų (SDG) per kultūrą, konstatuojama, kad KKI yra reikšmingas socialiai atsakingo užimtumo, progresyvaus verslo ir socialinių, technologinių bei turinio inovacijų generatorius: 2004–2013 m. pasaulinė prekyba kūrybinėmis prekėmis išaugo daugiau nei dvigubai, o šiandien kultūros pramonė į pasaulinę ekonomiką įneša virš 2,25 mlrd. USD kasmet. 2014 m. besivystančios šalys (išskyrus Kiniją ir Indiją) eksportavo tik 26,5 proc. viso pasaulio kultūros prekių eksporto, o mažiausiai išsivysčiusios šalys – mažiau nei 1 proc. Taip pat UNESCO renkama statistika pabrėžia išskirtinę KKI reikšmę atliepant pasaulio socialinius iššūkius, kovojant su klimato kaita, kuriant socialines inovacijas ir tvarytą ekonomiką.¹³ Ateities darbo rinkos tyrimai rodo, kad KKI darbas ir įgūdžiams dėl padidėjusio skaitmeninimo bei sektoriaus struktūros, kurioje dominuoja maži ir mikro verslai ir individualūs kūrėjai, kyla mažiausia perkėlimo rizika, galimas lankstus darbo režimas, palankiau derinami darbo ir šeimos įsipareigojimai, todėl KKI tampa strategine sritimi jaunimo ir socialiai jautrių grupių užimtumui.¹⁴ Todėl UNESCO, pripažindama KKI indėlį į šalių ekonomikas ir jų transformaciją link aukštesnės pridėtinės vertės, palankesnių užimtumo sąlygų ir socialinės atsakomybės, remia gyvybingų KKI šakų atsiradimą ir stiprinimą mažiau išsivysčiusiose šalyse ir skatina labiau išsivysčiusias šalis užtikrinti KKI potencialo efektyvų naudojimą.¹⁵

Nepakankamas ir neefektyvus KKI potencialo išnaudojimas transformuojant ekonomiką ir sprendžiant socialinius bei aplinkos iššūkius buvo nustatytas dar 2015-07-31 LR kultūros ministro įsakymu Nr. ĮV-524 patvirtintose Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2021 metų plėtros kryptyse¹⁶, sprendimus numatant kitų ministerijų, kurių politikos srityse nustatytas nepakankamai išnaudojamas KKI potencialas, priemonėmis, pasitelkiant Nacionalinės pažangos programos horizontalaus prioriteto „Kultūra“ tarpinstitucinį veiklos planą (TVP). Tačiau matant KKI tik kaip resursą kitų ekonomikos ar socialinių sričių vystymui, TVP nenumatė specifinių priemonių, orientuotų į pačių KKI veiklos ir aplinkos gerinimą, atliepančių pačių kūrėjų poreikius. Specifinių KKI paskatų trūkumą atskleidžia Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos finansuojama TVP priemonė „Dizainas LT“, numatanti galimybes Lietuvos gamybos ir paslaugų įmonėms pasinaudoti dizaino paslaugomis savo verslo plėtrai, tačiau nenumatanti priemonių pačių dizaino kūrėjų veiklos sąlygų gerinimui, todėl ženklus pačių KKI augimo ar transformacijos negali paskatinti.

KKI, kaip resursas, identifiukuotas ir kultūros paslaugų modernizavimui Kultūros objektų aktualizavimo 2014–2020 metų programoje, patvirtintoje 2014-10-06 LR kultūros ministro įsakymu Nr. ĮV-711 (KOAP)¹⁷, kurioje numatyta aktualizuojuose kultūros paveldo ir infrastruktūros objektuose pasitelkti KKI plėtojant naujas kultūros paslaugas, kuriant

⁷ <https://culture.ec.europa.eu/cultural-and-creative-sectors/cultural-and-creative-sectors>

⁸ [https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=5ab5f098-85a0-41dd-a961-6953f9db9da5#/#/](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=5ab5f098-85a0-41dd-a961-6953f9db9da5#/)

⁹ COVID-19 pandemijos ir kitų 2020–2022 m. krizių poveikis kultūros ir kūrybiniam sektoriui, Lietuvos kultūros taryba, 2023 m., šaltinis: <https://www.kulturostyrimai.lt/visos-temos/kurybines-industrijos/covid-19-pandemijos-ir-kitu-2020-2022-m-kriziu-poveikis-kulturos-ir-kurybiniam-sektoriui-2023/>

¹⁰ [https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=5ab5f098-85a0-41dd-a961-6953f9db9da5#/#/](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=5ab5f098-85a0-41dd-a961-6953f9db9da5#/)

¹¹ <https://www.measuring-ccs.eu/wp-content/uploads/2022/01/Hackathon-Contributions-Magazine-2.pdf>

¹² <https://en.unesco.org/culture-development/transversal-approaches/poverty-reduction-and-growth>

¹³ <https://whc.unesco.org/en/culture2030indicators/>

¹⁴ <https://en.unesco.org/culture-development/transversal-approaches/poverty-reduction-and-growth>

¹⁵ <https://en.unesco.org/culture-development/transversal-approaches/poverty-reduction-and-growth>

¹⁶ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4a028c503a6f11e598499e1e1ba6e454/asr>

¹⁷ [IV-711 Dėl Kultūros objektų aktualizavimo 2014–2020 metų programos patvirtinimo \(www.lrs.lt\)](https://www.lrs.lt/IV-711-Del-Kulturos-objektu-aktualizavimo-2014-2020-metu-programos-patvirtinimo)

naujus produktus, užtikrinant efektyvesnę jų sklaidą, komunikaciją ir rinkodarą, skatinant kultūros įstaigas ir kūrybinių industrijų sektorių kartu įgyvendinti meno, verslo, mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų programas ir bendradarbiavimo iniciatyvas. KOAP iškeltas tikslas buvo kuo efektyviau įveikinti kultūros objektus, sukuriant juose aktualias ir modernias kultūros paslaugas, siekiamą pokytį matuojant kultūros objektų lankytojų srauto padidėjimu, o įvertinti, kiek KOAP prisidėjo prie KKI plėtros, nėra galimybės, nes tokia užduotis nebuvo formuluojama.

Socialinių iššūkių sprendimas KKI pagalba iš dalies buvo sprendžiamas 2014-2020 m. ES investicijų REACT EU priemonės „Dizaino sparnai“ pagalba, kurios apimtyje pradadantiesiems dizaineriams buvo sudarytos lanksčios veiklos sąlygos ir galimybės įgyti šiuolaikinei darbo rinkai būtinas kompetencijas bei praktinius įgūdžius, orientuotus į realius verslo poreikius, o kitoms pramonės ir paslaugų sektoriaus (ne KKI) įmonėms buvo suteikta pagalba peržiūrėti ir patobulinti įmonės veiklos procesus, teikiamas paslaugas ar gaminamus produktus dizaino sprendimų pagalba. Dalis dizaino sprendimų prisidėjo prie „Dizaino sparnai“ dalyvavusių kitų sektorių įmonių veiklos tobulinimo, įdiegiant žiedinės ar skaitmeninės ekonomikos principus, kurie padeda įmonėms kurti tvaresnius ir lengviau bei patogiau įvairioms socialinėms grupėms prieinamus produktus ar paslaugas. „Dizaino sparnų“ projektas šiuo metu dar įgyvendinamas ir galutiniai jo rezultatai bus žinomi 2023 m. III ketv.

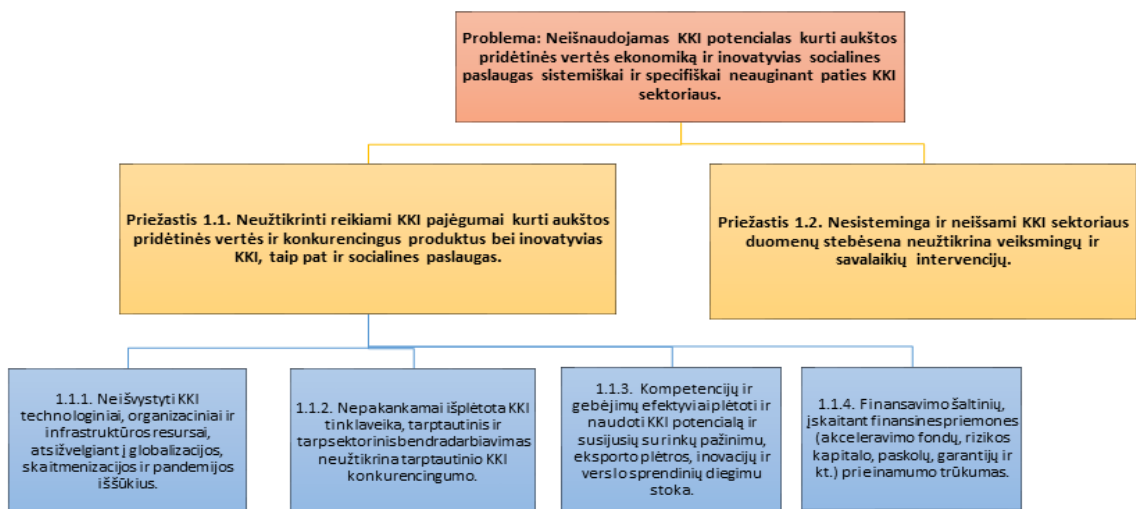
Kiti pavyzdžiai, kaip KKI potencialas naudojamas socialinių iššūkių sprendimui, galėtų būti iš kaimyninių šalių, kaip pvz. Nyderlandų, vieno iš Roterdamo rajonas, garsėjęs didžiausiu nusikalstamumu ir socialinės rizikos gyventojais, vietos bendruomenė Het Wijkpaleis¹⁸ dėka per 14 metų buvo transformuotas į saugų, patrauklų gyventi, kurti verslą ir investuoti. Het Wijkpaleis“ vietos bendruomenės įkurtos kūrybinės dirbtuvės, skirtos vietos bendruomenės komunikacijos, socialinių ryšių ir integracijos, užimtumo, rajono saugumo ir kitų vietos socialinių iššūkių sprendimui. Dirbtuvėse mokoma(si) kurti ir gaminti įvairius rankdarbius, taisyti ir remontuoti kasdieniniam naudojimui reikalingus daiktus, įgyjant gyvenimui, bendravimui ir darbui naudingus įgūdžius. Tai vieta, kur galima mokytis vieniems iš kitų, kuriant ir vykdant verslą kartu. Dėl labai skirtingų vartotojų yra daug vietos netikėtiems susitikimams ir apsiketimui idėjomis. „Wijkpaleis“ yra „bendruomenės salė“, kurioje yra erdvė susitikimams, bendruomenės virtuvė, 18 dirbtuvių profesionaliems gamintojams, 4 bendros dirbtuvės bendruomenei (nuo medžio iki tekstilės), dalis bendruomenės pastato skirta pradinės mokyklos kūrybinės edukacinės veikloms.

Taigi, numatant KKI tik kaip resursą kitų ekonomikos ar socialinių sričių vystymui, nebuvo suformuota kryptinga ir nuosekli KKI sektoriaus vystymo politika, nebuvo įgyvendintų priemonių, specifiskai atliepiančių KKI poreikius ir orientuotų būtent į KKI plėtrą.

Aiškios atsakomybės už KKI plėtrą priskyrimu Kultūros ministerijai, pavedant Nacionalinio pažangos plano 1.9 uždavinio, numatyto KKI plėtrai, įgyvendinimą, sprendžiama „vieno šeimininko“ problema ir sudaromos prielaidos kurti būtent KKI specifinius poreikius atliepiančias, į kūrėją, kaip pagrindinę tikslinę grupę, orientuotas ir pačių KKI augimą ir transformaciją skatinančias priemones.

Globalios skaitmenizacijos bei pandemijos kontekste drastiškai išaugo ne tik kokybiško kultūros turinio¹⁹, bet ir profesionalių jo sklaidos ir platinimo kanalų paklausa²⁰, kuri tuo pačiu sustiprino ir KKI tarptautinę konkurenciją, kai didžiulį pranašumą įgavo globalūs verslai, disponuojantys atitinkamais technologiniais, žmogiškaisiais ir finansiniais resursais, įgalinančiais greitai ir kokybiškai reaguoti į dinamiškai augančią bei kintančią KKI paslaugų ir produktų paklausą.

Paveikslas Nr. 1. Problemos, priežasčių ir subpriežasčių sąsajos

¹⁸ www.wijkpaleis.nl

¹⁹ <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2021/03/Gyventoju-dalyvavimas-kulturoje-ir-pasitenkinimas-kulturos-paslaugomis-2020-ataskaita.pdf>

²⁰ <https://www.o-spi.co.uk/wp-content/uploads/2020/06/Global-Screen-Production-and-COVID-19-Economic-Recovery-Final-2020-06-25.pdf>

Duomenų šaltinis: sudaryta autorių pagal 2021 – 2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ir kūrybingumo programą

Igyvendinant priemonę bus mažinamas šių, aukščiau nurodytos problemos, priežasčių ir subpriežasčių poveikis:

1.1. Neužtikrinti reikiami KKI pajėgumai kurti aukštos pridėtinės vertės ir konkurencingus produktus bei inovatyvias KKI, taip pat ir socialines paslaugas.

1.1.1. Neišvystyti KKI technologiniai, organizaciniai ir infrastruktūros resursai, atsižvelgiant į globalizacijos, skaitmenizacijos ir pandemijos iššūkius.

1.1.2. Nepakankamai išplėta KKI tinklaveika, tarptautinis ir tarpsektorinis bendradarbiavimas neužtikrina tarptautinio KKI konkurencingumo.

1.1.3. Kompetencijų ir gebėjimų efektyviai plėtoti ir naudoti KKI potencialą ir susijusių su rinkų pažinimu, eksporto plėtos, inovacijų ir verslo sprendinių diegimu stoka.

1.1.4. Finansavimo šaltinių, įskaitant finansines priemones (akceleravimo fondų, rizikos kapitalo, paskolų, garantijų ir kt.), stoka.

Priežastis 1.2. „Nesisteninga ir neišsami KKI sektoriaus duomenų stebėseną neužtikrina veiksmingų ir savalaikių intervencijų“ sprendimo veiklos nepatenka į plėtos programos apimtį ir priežastis sprendžiama tęsiant kultūros statistikos sistemos tobulinimo procesą.

1.1. Neužtikrinti reikiami KKI pajėgumai kurti aukštos pridėtinės vertės ir konkurencingus produktus bei inovatyvias KKI, taip pat ir socialines paslaugas.

2020 m. Europos Komisijai pateiktoje tyrimo ataskaitoje²¹ konstatuojama, kad po pandemijos dar labiau išryškės iššūkiai, su kuriais susiduria KKI ir kurie nėra nauji: nepakankamas finansavimas, konkurencingumo iššūkiai, per maži pajėgumai gaminti pasaulinei rinkai, platinti ir prekiauti tarptautiniu mastu, nes krizė pagreitino padidėjusios tarptautinės rinkos koncentracijos, naujų vartojimo tendencijų poveikį, kuris, viena vertus, reiškia naujas galimybes KKI per stichiškai augančią KKI produktų ir paslaugų paklausą (ypač skaitmeninių ir audiovizualinių), tačiau, kita vertus, ir augančią konkurenciją smulkiems verslams ir individualiems kūrėjams globaliose rinkose.

Įprasta, kad KKI sektoriaus paklausą diktuoja „tradiciniai“ gamybos ir paslaugų ar socialiniai sektoriai (tokie kaip švietimas, sveikatos ar socialinė apsauga), pasitelkdami KKI kaip resursą kuriant inovatyvius sprendimus savo produkcijai ar paslaugoms, tačiau stinga paskatų, orientuotų į pačių KKI potencialą kurti pažangius KKI produktus ir paslaugas, inicijuoti naujas paklausias KKI produktų formas ir sklaidos kanalus.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos KKI struktūroje dominuoja labai mažos įmonės ir savarankiškai dirbantys asmenys, kuriantys lokaliai, neturintys veikimo globalioje ir skaitmeninėje rinkoje patirties, taip pat trūksta į kūrėjus, jų veiklos sąlygas ir specifika, globalią paklausą galinčios atliepti infrastruktūros, efektyvių veiklos procesų ir rinkodaros, sklaidos, tarptautinio įsitinklinimo sprendimų, kitų KKI specifinių sąlygų plėtoti kūrybinį potencialą ir kurti naujus konkurencingus aukštos pridėtinės vertės produktus ir paslaugas, KKI Lietuvoje tampa vis sudėtingiau pilnai išnaudoti augimo potencialą ir išlikti konkurencingomis, tam, kad būtų kuriamos naujos darbo vietos ir sprendžiami užimtumo iššūkiai.

1.1.1. Neišvystyti KKI technologiniai, organizaciniai ir infrastruktūros resursai, atsižvelgiant į globalizacijos, skaitmenizacijos ir pandemijos iššūkius

Globalios skaitmenizacijos įtakoje KKI sektorius pasikeitė iš esmės: pakito gamybos, sklaidos ir vartojimo būdai, augo paklausa ir jos greitis. Vyksta nuolatinė kova dėl regioninio ir globalaus dominavimo, atitinkamai auga ir kūrybinio turinio gamybos ir kūrėjų pasiūla, dar labiau išaugo skaitmeninių, virtualių paslaugų paklausa, atsirado gamybai reikalingų resursų taupymo bei tvaraus vartojimo poreikis, todėl vietinėms mažesnių rinkų KKI įmonėms kyla didelis iššūkis užtikrinti reikiamus pajėgumus kurti konkurencingus, aukštą pridėtinę vertę turinčius produktus ir paslaugas:

- Nepakankamai modernizuota ir (arba) išvystyta KKI infrastruktūra trukdo maksimaliai išnaudoti KKI potencialą kurti naujus ar transformuoti esamus KKI produktus ir paslaugas arba didinti jų gamybos apimtis.
- KKI įmonių veiklos procesai reikalauja optimizavimo, siekiant kaštų efektyvumo, veiklos tvarumo, progresyvių rinkodaros sprendimų, skaitmenizavimo ar kitų pažangių sprendimų diegimo ir kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių palaikymo.

Vertinant ekonominius ir socialinius pokyčius globaliu mastu, pasaulinėje rinkoje auga poreikis jau nebe serijinių prekių gamybai, bet aukštos kokybės, kultūriniu turiniu ir prasmėmis grįstų inovatyvių prekių ir paslaugų kūrimui, todėl KKI svarba ekonomikoje nuolat auga. Kūrybiškumas yra inovatyvių sprendimų pagrindas, apjungiantis technologijas, verslo procesų modelius, socialinius poreikius ir kultūrinio tapatumo turinį. KKI pasižymi kūrybiniu potencialu, gebėjimu persiorientuoti į paklausesnio ir aukštą pridėtinę vertę turinčio produkto kūrimą, tuo pačiu atsižvelgti į klimato kaitos procesus ir skatinti gamtą tausojančius, žiedinę ekonomiką skatinančius kūrybinius sprendimus. Karantino sąlygomis KKI sektoriui atsivėrė galimybės tapti resursu kuriant virtualų, skaitmeninį turinį ir siūlant naujus paslaugų ar produktų sklaidos kanalus bei formas. Visgi galimybės KKI kurti konkurencingo turinio ir formos produktus ir paslaugas rinkoje negali būti pilnai išnaudojamos visų pirma dėl technologinių ir infrastruktūros pajėgumų trūkumo.

Lyginant Lietuvą su kitomis šalimis, kultūros turinys vis dar menkai išnaudojamas lietuviškų produktų gamybai ir paslaugoms, kurių eksporto ir tarptautinės sklaidos apimtys yra sąlyginai mažos, nors Lietuvos kultūros ekonominis ir

²¹ Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS: https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS_COE-KEA_26062020.pdf

socialinis potencialas yra gerokai didesnis. Todėl būtinos paties KKI sektoriaus skatinimui ir vystymuisi reikalingos technologines ir infrastruktūros sąlygas gerinančios priemonės.²²

Ypač aktualios išlieka kultūros turinio ir paslaugų prieinamumo didinimo, skaitmeninimo, suskaitmenintų produktų viešinimo ir rinkodaros intervencijos.²³ Siekiant padidinti šių intervencijų pridėtinę vertę, būtinos technologijų ir infrastruktūros modernizavimo priemonės, skatinančios KKI sektoriaus įmones geriau išnaudoti kultūros ir kūrybinio turinio skaitmeninimo produktus.

Taip pat neišnaudojamas dizaino kūrėjų potencialas kurti dizaino sprendimus, kurie prisidėtų prie konkurencingų ir paklausių produktų ir paslaugų kūrimo. Lietuvoje išsamių dizaino poveikio ekonomikai tyrimų nėra atlikta, todėl dizaino potencialui atskleisti remiamasi Jungtinės Karalystės (JK) pavyzdžiais, kur dizaino sektoriuje sukuriama pridėtinė vertė yra lygi statybų ir logistikos sektoriuose sukuriama pridėtinė vertei, o netiesiogiai dizaino sprendimai generuoja daugiau nei 5 kartus daugiau vertės tiesiogiai su dizainu nesusijusiuose sektoriuose (informacinių technologijų, inžinerijos, apdirbamosios pramonės ir kituose). Sparčiai auga skaitmeninio dizaino rinka. Remiantis išsamiais JK Dizaino tarybos atliktais tyrimais, dizaino sprendimai prisideda prie mažų ir vidutinių įmonių (MVĮ) teikiamų paslaugų, gaminamų produktų bei procesų pagerinimo ir turi itin reikšmingą vaidmenį MVĮ diegiant inovacijas²⁴. Investicijų į dizaino sprendimų atsiperkamumą JK Dizaino taryba įvertino taip²⁵:

- 1 GBP²⁶, investuotas į dizaino sprendimų kūrimą, padidina MVĮ apyvartą 20 GBP;
- 1 GBP, investuotas į dizaino sprendimų kūrimą, padidina MVĮ grynąjį pelną 4 GBP;
- 1 GBP, investuotas į dizaino sprendimų kūrimą, padidina eksporto apimtį 5 GBP.

Lietuvoje dizaino paslaugų potencialas ir įtaka vertės kūrimo grandinei ir konkurencingumo didinimui kol kas menkai išnaudojami. Šiuolaikinis dizainas pasaulio rinkoje suprantamas plačiau nei grafinis, produktų dizainas ar mados industrija. Į vartotojus orientuotas dizainu paremtas mąstymas (angl. „design thinking“) yra priemonė inovacijoms skatinti, produktų ir paslaugų vertei didinti verslo grandinėje, jis skatina kurti novatoriškus verslo modelius, organizacines ir kt. formų netechnologines inovacijas. Dizainas, pasitelkiant pažangias technologijas, skatina žiedinę ekonomiką – pratęsia produkto naudingo gyvavimo ciklą, keičia produkto funkcijas sąsajoje su vartotoju, yra pasitelkiamas produktų perdirdimui, funkcionalumų gerinimui ar atnaujinimui ir pan.²⁷

Dizaino pridėtinę vertę ekonomikos augimui ir inovatyvumui demonstruoja ir ilgametė Skandinavijos šalių patirtis, kuriose kryptingai investuojama į skandinaviškojo dizaino plėtrą, pradedant nuo aktualių bendrojo lavinimo ir studijų programų, dizainą integruojant į technologijų ir verslo studijas²⁸ ir baigiant, bet neapsiribojant menų ir dizaino inkubatorių, hub'ų, bendradarbiavimo erdvių, net ir bendruomeninių paslaugų pasiūlos formavimu, įtraukiant dizaino paslaugas ir sprendimus (pvz., maker'ių klubai, tekstilės ar inžinerinės kūrybos klubai)²⁹. Ilgalaikės ir nuoseklios dizaino politikos rezultatas – Skandinavijos šalių absoliuti ir ilgametė lyderystė tiek tarptautiniame dizaino indekse, tiek ir tarptautiniame inovacijų indekse.³⁰

Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO) tyrimai rodo, kad mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ), kurioms priklauso dizaino nuosavybės teisės, pajamos vienam darbuotojui yra 17 proc. didesnės nei tų MVĮ, kurios neturi tokių intelektinės nuosavybės teisių.³¹

Tuo tarpu Lietuvoje trūksta tiek dizaino apimtį ir vertę matuojančios statistikos, tiek nuoseklios ir ilgalaikės dizaino plėtros strategijos, tiek ir specializuotų įrankių, orientuotų į dizaino potencialo auginimą. Specializuotos, į kūrėją orientuotos paskatos kurti dizaino sprendimus Lietuvoje, visų pirma, didintų vietos dizaino kūrėjų pajėgumus, kurie, savo ruožtu, kurtų didesnę naudą šalies ekonomikai ir aplinkosaugai, didintų šalies konkurencingumą vietos bei globalioje rinkoje.

Be didžiulio dizaino potencialo, taip pat ir kitų KKI subsektorių (kompiuterinių žaidimų, leidybos ar architektūros, audiovizualiniai sprendiniai, kultūros turinys) paslaugų ir produktų platinimo ir sklaidos formos, platformos, jų kokybė ir prieinamumas, gebėjimas atliepti tikslinės rinkos ir visuomenės socialinius poreikius, turi reikšmingą poveikį kitų verslo sektorių bei socialinių sričių produktų ir paslaugų paklausai, tvarumui bei efektyvumui.

Vienos iš potencialiausių socialinei – ekonominei vertei kurti KKI industrijų – kino, muzikos, scenos meno, vizualiųjų menų, multimedijų, žaidimų ir kt. – yra orientuotos ne tik į vietos rinką ar į savo sektorių. Didelė dalis jų teikiamų paslaugų dėl savo pobūdžio yra ar gali būti sėkmingai eksportuojama ar pritaikoma socialiniams poreikiams (edukacijai, sveikatai, prieinamumo didinimui įvairioms socialinėms grupėms). Pastaraisiais metais stebimas pastovus audiovizualinių ir susijusių paslaugų eksporto augimas: Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2017 ir 2018 metais jis augo 40 proc. ir sudarė atitinkamai 6,67 mln. Eur 2016 metais, 9,58 mln. Eur 2017 metais bei 13,42 mln. Eur 2018 metais, o 2019 metais jis išaugo net 57 proc. ir siekė 21,1 mln. Eur. Vis dėlto, nepaisant Lietuvos audiovizualinio sektoriaus eksporto augimo skaičių, kaimyninių šalių – Lenkijos, Estijos, Latvijos – audiovizualinio sektoriaus eksporto augimo pajėgumai yra dar kur kas didesni (palyginimui, kaimyninė Estija Eurostat duomenimis jau 2018 metais buvo pasiekusi 22 mln. Eur audiovizualinio sektoriaus

²² <https://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/lietuvos-ukio-sektoriu-finansavimo-po-2020-metu-vertinimas>

²³ <https://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/lietuvos-ukio-sektoriu-finansavimo-po-2020-metu-vertinimas>

²⁴ [Design is key to business success in challenging times | Design Council](#)

²⁵ [DesignDelivers for Business briefing.pdf \(designcouncil.org.uk\)](#)

²⁶ GBP – Didžiosios Britanijos svaras sterlingų. 1 GBP atitinka 1,12 €.

²⁷ https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/circular_by_design_-_products_in_the_circular_economy.pdf

²⁸ https://designfactory.aalto.fi/wp-content/uploads/2019/11/2019_EJE_Bjorklund_et_al-Design_Factories.pdf

²⁹ Design+, organizational renewal and innovation through design, Aalto University, Helsinki 2019.

<https://drive.google.com/file/d/1AtVEV4rqa3VHDjgNswHozE2-bG14MNW/view>

³⁰ <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2020-report#>; <https://core.ac.uk/download/pdf/80709211.pdf>

³¹ <https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/design-definition>

eksperto apimtis). Dėl aktualių, globalios rinkos poreikius atitinkančių technologinių ir infrastruktūros pajėgumų stokos Lietuvos KKI tampa vis sudėtingiau siūlyti konkurencingas paslaugas arba užtikrinti gamybos apimčių pajėgumus reaguojant į globalią paklausą.

KKI kūrėjai neskatinami specializuotomis priemonėmis, o patys dėl mikroverslų apimties, visų pirma dėl technologinių ir infrastruktūros pajėgumų stokos, yra nepajėgūs imtis naujų, paklausių, socialiai aktualių, konkurencingo kultūros ir kūrybinio turinio ir formos produktų kūrimo, jų kūrybai panaudojant pažangius technologinius, aukštą pridėtinę vertę kuriančius sprendimus. Todėl reikalinga intervencija į KKI sektoriaus įmonių veiklos pokytį, investuojant į infrastruktūros plėtrą, modernizavimą, veiklos procesų efektyvinimą, sukuriant trūkstamas prielaidas KKI kurti didesnę socialinę ir ekonominę vertę, spręsti socialinius iššūkius, sudaryti tvarias ir lanksčias veiklos sąlygas kūrėjams, prisidėti prie kultūros turinio, viešųjų ir socialinių paslaugų bei produktų prieinamumo didinimo įvairioms socialinėms grupėms, pvz.:

- Originalių dizaino ir rinkodaros sprendimų sukūrimas ir diegimas, pasitelkiant meninę, kultūrinę ir kūrybinę raišką, siekiant aukštos pridėtinės ir socialinės vertės produktų ar paslaugų kūrimo (pvz., leidybos, įgarsinimo, vertimų, fotografavimo, video, muzikos, komunikacijos ir pan. paslaugos ir produktai);
- Skaitmeninių, elektroninių platformų ir pan. kanalų kūrimas kultūros ir kūrybinių produktų ar paslaugų sklaidai (pvz., kino, muzikos, leidybos, žaidimų, vizualiųjų menų ir kt. subsektoriuose);
- Pažangių, naujų formų audivizualiųjų, virtualios ar alternatyvios realybės kultūros ir kūrybinių produktų gamyba (pvz., tarpsektoriniai (angl. „crossmedia“) kino, muzikos, video žaidimų, renginių ir naujos sklaidos būdų, kanalų derinimo produktai);
- KKI produktų arba paslaugų transformavimas į naujas skaitmenines ar žiedinę ekonomiką skatinančias formas (pvz., leidybos, žaidimų, dizaino, muzikos, kino, vizualiųjų menų ir kt. subsektoriuose) ir kt.

Problemos sprendimas prisidės ir prie Lietuvos 2030 bendrojo plano sprendinio Nr. 181 ir sprendinius³² įgyvendinančių veiklų prioriteto Nr. 12.10.

1.1.2. Nepakankamai išplėtotą KKI tinklaveiką, tarptautinis ir tarpsektorinis bendradarbiavimas neužtikrina tarptautinio KKI konkurencingumo

„Kurk Lietuvai“ atliktoje studijoje „Kūrybinių industrijų plėtra Lietuvoje. ES šalių praktika“³³ pastebima, kad dėl verslo tarpsektoriškumo KKI būtina nuolat ieškoti ir palaikyti verslo partnerystes tiek su kitų sektorių verslais, galinčiais įvertinti ir efektyviai naudoti KKI sprendimus kaip veiksmingą resursą savo sektorių plėtrai ir transformacijai, tiek ir su tarptautiniais KKI partneriais, galinčiais padėti KKI pereiti iš lokalias į globalias rinkas, pasiekti tarptautines auditorijas, o taip pat kooperuotis ir dalintis būtiniais technologiniais, infrastruktūros, žmogiškaisiais, organizaciniais ir kitais globaliam veikimui būtiniais resursais, kurių pavienės lokalias mikro įmonės nėra pajėgios užsitikrinti savarankiškai ir izoliuotai nuo globalios KKI pasiūlos.

Tačiau tiek Lietuvoje, tiek ir tarptautinėje erdvėje trūksta abipusio pasitikėjimo, KKI veikimo specifika ir kuriama vertė vis dar mažai žinoma kitiems sektoriams, o pačios KKI dėl dominuojančių mikro verslų ir lokalaus veikimo stokoja žmogiškųjų ir finansinių resursų bei specifinių žinių ir patirties, tikslingai orientuotos į tarptautinę plėtrą ar tarpsektorinių partnerių paiešką, todėl reikalingos paskatos ir išoriniai tarpininkai, kurie padėtų užmegzti ir palaikyti tvarias partnerystes. Būtina stiprinti egzistuojančių KKI klasterių ir inkubatorių partnerysčių kultūrą Lietuvoje, skatinti jų plėtrą, atitinkamai, įsitraukimą į tarptautinius tinklus ir pozicijų juose stiprinimą.

KKI sektoriui siekiant kurti konkurencingus, socialiai aktuales ir paklausius produktus ir paslaugas svarbu stiprinti įvairiapusišką KKI sektoriaus tinklaveiką su:

- kitomis KKI sektoriaus įmonėmis, klasteriais ir inkubatoriais vietos, regioniniu ir tarptautiniais lygmenimis;
- pramonės ir paslaugų sektoriais, kurie KKI gali pasitelkti kaip resursą savo konkurencingumo ir socialinės vertės augimui;
- viešųjų paslaugų ir NVO sektoriais, sprendžiant socialinius iššūkius ir kuriant socialines inovacijas;
- mokslo, studijų institucijomis ir kt. kuriant socialinį poveikį ir vertę kitiems sektoriams ir visuomenei.

Tinklaveikos ir bendradarbiavimo skatinimas prisidės prie Lietuvos 2030 bendrojo plano sprendinio³⁴ Nr. 179 įgyvendinimo.

1.1.3. Kompetencijų ir gebėjimų efektyviai plėtoti ir naudoti KKI potencialą ir susijusių su rinkų pažinimu, eksporto plėtos, inovacijų ir verslo sprendinių diegimu stoka

Viena pasikartojančių KKI įmonių nefinansavimo ES investicijomis, paskolomis ar kitais išoriniais finansavimo šaltiniais priežasčių yra KKI sektoriaus atstovų įvairių kompetencijų, tame tarpe ir finansinio raštingumo stoka, žinių trūkumas. Kompetencijų ir gebėjimų trūkumas stabdo KKI įmonių potencialą, todėl svarbu sudaryti sąlygas KKI įmonėms pažinti rinkų galimybes, sektorių sinergijos potencialą, skatinti eksporto plėtos, inovacijų ir verslo sprendinių diegimą.

Kūrybinių ir kultūrinių kompetencijų ugdymo poreikį ir svarbą ekonomikai, socialinio kapitalo formavimui, identifikuoja ir Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 metų vertinimas (Exit strategija), kuriame siūloma naujo

³² <https://e-seimasx.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ab6b8b21266f11ec99bbc1b08701c7f8>

³³ Kūrybinių industrijų plėtra Lietuvoje. ES šalių praktika, 2017 m., „Kurk Lietuvai“. <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2017/04/KKI-pletra-ES-saliu-praktika.pdf>

³⁴ <https://e-seimasx.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ab6b8b21266f11ec99bbc1b08701c7f8>

laikotarpio (2021–2030 m.) intervencijas nukreipti į kultūrinio verslumo (bendruomeniškumo) skatinimą, vietos lyderių ugdymą ir įgalinimą, vietos kultūros išteklių naudojimą paslaugų kūrimui, regiono patrauklumo didinimui.³⁵

Įvairūs KKI sektoriaus tyrimai nurodo, kad geriausi intervencijų rezultatai pasiekiami sutelkiant įvairius finansavimo šaltinius ir kartu pasiūlant nefinansines paramos ir vystymo priemonės. Nefinansinių KKI įmonių paramos priemonių poreikis nustatytas ir viešųjų konsultacijų su KKI sektoriaus atstovais metu. Lyginant su kitais sektoriais, tiesiogiai į KKI sektorių nukreiptų skatinamųjų priemonių nebuvo, todėl siekiant panaudoti esamą sektoriaus potencialą orientuojantis į aukštos pridėtinės vertės ekonomikos plėtrą tikslinga formuoti taiklias skatinamojo poveikio priemones sektoriaus vystymui ir transformacijai. Nefinansinės verslo paramos priemonės ypač aktualios vidurio ir vakarų Lietuvoje siekiant auginti ir išnaudoti esamą potencialą, kurio konkurencinės galimybės dėl žmogiškųjų išteklių, patirties stokos ir lokalaus veikimo yra ženkliai mažesnės nei sostinės regione.³⁶

Todėl sektoriui itin aktualios nefinansinės KKI smulkaus ir vidutinio, socialinio verslo vystymo, NVO paramos priemonės, tokios kaip KKI akceleravimas ir „Dizaino sparnai“, kurias vykdo Lietuvos kultūros taryba ar akceleravimo programos „Spiečiai“ vykdomi Inovacijų agentūra, kurie KKI sektorių orientuos į aukštos pridėtinės vertės kūrimą ir plėtrą bendradarbiaujant su kitomis pramonės ir paslaugų MVĮ bei NVO.

Tikslingai KKI poreikiams suformuotos talentų pritraukimo programos, konsultacijos ir mentorystė dėl verslo vystymo, plėtros, vertės kūrimo grandinių formavimo, veiklos procesų gerinimo ir rinkodaros sprendimų, įskaitant žiedinės ir skaitmeninės transformacijos, eksporto galimybių, tarptautiškumo ir pan., skatintų aukštą pridėtinę vertę kuriančių produktų ir paslaugų kūrimą, konkurencingumą ir eksporto augimą.

1.1.4. Finansavimo šaltinių, įskaitant finansines priemones (akceleravimo fondų, rizikos kapitalo, paskolų, garantijų ir kt.) prieinamumo trūkumas

Remiantis Verslo finansavimo 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinio vertinimo ataskaita³⁷ (toliau – Vertinimas), pagrindine kliūtimi vystyti verslą patys startuoliai įvardija finansų stoką – 42 proc. Smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) subjektų Vertinimo apklausoje nurodė, kad finansavimas nebuvo suteiktas arba buvo suteiktas mažesnis nei prašytas: 44 proc. atvejų dėl užstato trūkumo, o 27 proc. atsakiusių SVV subjektų nurodė investuotojo nekompetenciją ir žinių trūkumą, vertinantį KKI kaip rizikingą ir ankstyvos stadijos projektą. Tuo tarpu finansiniai tarpininkai išskiria tokias pagrindines finansavimo nesuteikimo priežastis: rinkoje išvirtinusių įmonių investicijų į plėtrą atveju – nepakankami finansiniai rodikliai ir kapitalo trūkumas; startuolių ar MTEPI veiklų atveju – kompetencijų trūkumas ir per didelė rizika, tenkanti finansų tarpininkui.

Atliekant Vertinimą buvo nustatytas poreikis specializuotoms akceleravimo programoms. Vertinimo metu nustatyta, kad 2014–2020 m. ES SF investicijų laikotarpiu nebuvo sudarytos reikiamos specifinės sąlygos konkrečioms sektoriams, tokiems kaip KKI, dalyvauti akceleravimo programose, gaunant tikslių žinių ir kompetencijų tolimesniam verslo vystymui, kas nepaskatino KKI sėkmingai pasinaudoti finansiniais ir kitais paramos instrumentais ir apribojo KKI potencialo ir konkurencingumo augimo prielaidas.

Nepaisant KKI potencialo, svarbu įvertinti ir tai, kad COVID-19 pandemija kritiškai paveikė KKI dėl staigaus ir didžiulio pajamų praradimo, ypač mažesnius rinkos dalyvius, mažas bendroves ir laisvai samdomus specialistus, būdingus šiam sektoriui. Tvarūs verslo modeliai pandemijos metu ir po jos yra būtini sektoriaus potencialo palaikymui, siekiant išvengti nepataisomos ekonominės ir socialinės žalos. Todėl vienas pagrindinių uždavinių yra taikyti priemones, kurios trumpuoju laikotarpiu palengvintų neigiamą poveikį ir vidutinės trukmės laikotarpiu sukurtų naujas galimybes įvairiems viešiesiems, privatiems ir ne pelno siekiantiems subjektams, užsiimantiems kultūros ir kūrybos produkcija³⁸.

Sprendžiant Kultūros ir kūrybingumo plėtros programoje nustatytos problemos, „neišnaudojamas KKI potencialas kurti aukštos pridėtinės vertės ekonomiką ir inovatyvias socialines paslaugas sistemškai ir specifiskai neauginant paties KKI sektoriaus“ KKI konkurencingumo priežastis siekiama palaikyti, skatinti ir didinti KKI sektoriaus produkcijos metinį augimą. Pripažįstant svarbų KKI sektoriaus vaidmenį aukštesnės pridėtinės vertės ekonomikos kūrimui, 2021 – 2030 m. Nacionalinio pažangos plano (toliau – NPP) 1.9 uždavinį įgyvendinančia priemone siekiama kultūros sektoriaus sukuriama pridėtinės vertės dalies, palyginti su visa Lietuvoje sukuriama pridėtine verte, augimo. Įgyvendinus priemonę, numatoma, kad KKI sektoriaus produkcijos augimas, palyginti su 2016 m., bus 15 proc. (Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2017 m. metais buvo 13,4 proc.).

Priemone taip pat siekiama NPP 1.9 uždavinio „Didinti kultūros ir kūrybinių industrijų potencialą ir skatinti kūrybinių turinių grįstų naujų produktų ir paslaugų kūrimą rodiklio„1.9.1. Kultūros sektoriaus sukuriama bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) dalis nuo su visos šalies sukuriama BVP (2025 m. – 2,5 proc.; 2030 m. – 3 proc.). Šis NPP rodiklis parodo KKI indėlį į šalies ekonomiką ir yra tiesiogiai susiję su KKI pažangos priemone sprendžiama problema. Problemos sprendimo veiklomis siekiama auginti ir sustiprinti KKI, padidinti KKI sukuriama bendrąją pridėtinę vertę ir jos dalį šalies BVP ir įgalinti KKI reikšmingai prisidėti prie socialinių iššūkių sprendimo. Taip pat numatoma, kad įgyvendinus priemonę bus pritraukta 4 845 882,35 Eur privačių investicijų, papildančių viešąją paramą (iš kurių: dotacijos).

³⁵ <https://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/lietuvos-ukio-sektoriu-finansavimo-po-2020-metu-vertinimas>

³⁶ 83 proc. KKI įmonių registruotos ir veikia sostinės regione, Lietuvos statistikos departamentas. <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2020/veikiancios-svv-imones>

³⁷ Verslo finansavimo 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinis vertinimas (2019–2020), Finansų ministerija. <https://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/verslo-finansavimo-2014-2020-metu-europos-sajungos-strukturiniu-fondu-lesomis-isankstinis-vertinimas>

³⁸ <https://www.oecd.org/cfe/leed/culture-webinars.htm>

Siekiant paskatinti KKI potencialą kurti socialinį poveikį visuomenei ir ekonomikai, priemonėi numatomi ir nacionaliniai produkto rodikliai – priemonės veiklų pagalba sukurtų socialinių inovacijų skaičius ir įgyvendintų priemonių, kurios kuria lanksčias ir palankias veiklos sąlygas, skaičius.

KKI potencialo, kaip vieno didžiausias pridėtinės vertės generuojančių, inovacijas skatinančių ir svarbaus kitų sektorių augimui ir transformacijai ekonominių išteklių, panaudojimas ir stiprinimas atitinkamai prisidėtų prie tvarios žiedinės ekonomikos plėtojimo (NPP 1.4 uždavinio), skaitmenizavimo (NPP 1.6 uždavinio) bei didintų Lietuvos ekonomikos konkurencinį pranašumą (prisidėtų prie NPP 1 strateginio tikslo rodiklių „Pasaulio konkurencingumo indeksas“ ir „Lietuvos vieta pagal Pasaulinį inovacijų indeksą“ gerinimo ir siektų NPP 1.10 uždavinio rodiklio „Audiovizualinių ir susijusių paslaugų eksportas“ augimo).

Priemonės tikslinei grupei priklauso šios fizinių ir juridinių asmenų grupės:

- 1) Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2021 m. KKI įmonės sudarė 4,8 proc. visų Lietuvoje veikiančių ūkio subjektų, t.y. 18 248 juridiniai asmenys.³⁹
- 2) Kultūros sektoriaus įmonėse iš viso 2021 m. dirbo 50,2 tūkst. darbuotojų arba 3,7 proc. visų užimtųjų Lietuvoje.⁴⁰

Siekiant didesnio KKI indėlio į tvarią ir socialiai atsakingą ekonomiką, KKI skatinimo veiklos bus įgyvendinamos visoje Lietuvos teritorijoje.

Planuojamos skatinamojo poveikio subsidinės priemonės ir nefinansinės priemonės KKI sektoriaus vystymui ir konkurencingumo (įskaitant startuolių vystymą) didinimui, sukuriant trūkstamas prielaidas KKI kurti didesnę socialinę ir ekonominę vertę, spręsti socialinius iššūkius, sudaryti tvarias ir lanksčias veiklos sąlygas kūrėjams, prisidėti prie kultūros turinio, viešųjų ir socialinių paslaugų bei produktų prieinamumo didinimo įvairioms socialinėms grupėms.

Vykdamas priemonės veiklas negali būti pažeidžiami esami teritorijų planavimo dokumentų reikalavimai, kurie nustato teritorijų naudojimo pobūdį, tikslą arba kitus apribojimus, susijusius su ekonomine veikla (pvz., Natura2000 teritorijos, kultūros paveldo teritorijos ir kt.).

Įvertinus sprendžiamas problemų priežastis, yra parenkamos šios investicinės veiklos:

1. Infrastruktūros ir kitų sąlygų gerinimas siekiant kurti konkurencingus ir paklausius KKI produktus ir (arba) paslaugas. Ši veikla skirta socialinių ir technologinių inovacijų skatinimui, jaunimo užimtumo, įsidarbinimo galimybių ir tvarių veiklos sąlygų kūrimui. Veikla nukreipta į sąlygų sudarymą savarankiškai dirbantiems kūrėjams ir NVO, skatinant kurti socialines inovacijas ir socialinį verslą. Siekiant didinti KKI atsparumą krizėms, KKI bus skatinamos kurti inovatyvius ir konkurencingus produktus ir paslaugas, visų pirma prisidedančias prie, bet neapsiribojančias skaitmeninės ir žiedinės ekonomikos plėtra, taikant inovatyvias technologijas, naudojant įvairias verslo veiklos formas, prisitaikant prie besikeičiančių vartotojų poreikių ir ekonomikos sąlygų.

Veiklos poreikis nustatytas išanalizavus React EU konkursinių subsidinių priemonių rezultatus ir patirtį, taip pat įvertinus KKI sektoriaus atstovų siūlymus. React EU konkursų subsidinės priemonės (KKI infrastruktūros ir KKI produktų kūrimo) pademonstravo didelę į KKI plėtrą orientuotų priemonių paklausą, kurios nebuvo galimybės patenkinti dėl ribotos lėšų apimties, todėl buvo finansuoti tik didžiausią ekonominį plėtros potencialą atskleidę KKI projektai – iš 65 administracinės atitikties vertinimą atitikusių KKI infrastruktūros paraiškų atrinkti finansuoti tik 46 projektai ir iš 337 KKI produktų kūrimo paraiškų tik 69 projektai. KKI keliant ekonominius plėtros tikslus (apyvartos augimo, našumo, konkurencingumo) KKI projektų finansavimo poreikis buvo 4 kartus didesnis nei finansavimo galimybės, todėl React EU lėšomis finansuota tik 28,6 proc. viso KKI įmonių teikto poreikio. Šia pažangos priemone KKI be ekonominių tikslų iškeliant ir socialinio poveikio tikslus (socialinių iššūkių sprendimo, socialinių inovacijų, tvarių ir šeimos bei darbo įsipareigojimams palankių, jaunimui patrauklių veiklos sąlygų kūrimo), finansavimo poreikis KKI sektoriui dar labiau išauga, juolab, kad KKI iki šiol nebuvo specifiskai skatinamas ir orientuojamas kurti socialinį poveikį Lietuvoje, tad būtina numatyti naujas paskatas KKI socialinio poveikio kūrimui, atsižvelgiant ir į React EU projektų gerą patirtį. Viena iš React EU konkursinių projektų patirčių, padėjusių planuoti šios pažangos priemonės veiklas, yra sprendimas apjungti KKI infrastruktūros ir KKI produktų kūrimo veiklas į vieną veiklą, atsižvelgiant į infrastruktūros projektų geresnį pagrindimą ir susiejimą su būtinomis sąlygomis KKI produktams ir paslaugoms kurti, kas buvo abiejų React EU konkursinių priemonių (tiek KKI infrastruktūros, tiek ir KKI produktų kūrimo) pagrindimo sąlygos ir vertinimo aspektai.

Su KKI sektoriaus atstovais konsultuojamasi rengiant KKI PPP aprašą ir pagrindimą kiekviename PPP rengimo etape, nustatant veiklų poreikį, pobūdį ir apimtį bei rodiklius. KKI atstovams taip pat buvo pristatyta React EU projektų patirtis, pateikti siūlymai ir suderinta KKI veiklos apimtį, apjungiant infrastruktūros ir produktų kūrimo veiklas į vieną (vadovaujantis React EU patirtimi).

Šia veikla sprendžiama problemos priežastis: 1.1. Neišvystyti KKI technologiniai, organizaciniai ir infrastruktūros resursai, atsižvelgiant į globalizacijos, skaitmenizacijos ir pandemijos iššūkius.

2. Dizaino sparnai – tai KKI sektoriaus nefinansinė vystymo veikla: tikslinės konsultacijos dėl verslo vystymo, veiklos sprendimų, įskaitant žiedinės ir skaitmeninės transformacijos, tarptautiškumo ir pan., pasitelkiant dizaino sprendimus.

Veiklos poreikis nustatytas išanalizavus React EU priemonės – planavimo projekto, įgyvendinamo Lietuvos kultūros tarybos, tęstinumo galimybes ir aktualumą. React EU priemonė „Dizaino sparnai“ startavo kaip pilotinė priemonė, skirta nustatyti verslo sektoriaus (ne būtinai KKI) poreikį dizaino sprendimams tobulinant savo veiklą ir informuotumą apie dizaino

³⁹ <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje>

⁴⁰ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=5ab5f098-85a0-41dd-a961-6953f9db9da5#/>

sprendimų potencialą, galimybes kurti pridėtinę vertę verslo vystymui. React EU „Dizaino sparnų“ priemonė, kaip ir tikėtasi, atskleidė menką verslo įmonių žinojimą apie dizaino sprendimų galimą teikti naudą verslo vystymui, tačiau priemonės apimtyje dizaino sprendimais pasinaudojusį verslo įmonių patirtis demonstruoja ne tik didžiulį dizaino sprendimų poreikį verslo įmonėse, bet ir radikaliai pasikeitusį verslo įmonių vadovų požiūrį į dizaino galimybes prisidėti prie verslo plėtojimo. Taip pat React EU „Dizaino sparnų“ priemonės patirtis parodė poreikį dizaino sprendimų diegimo lauką išplėsti į NVO ir viešąjį sektorius, neapsiribojant tik verslo įmonėmis, nes NVO ir viešojo sektoriaus veikla taip pat gali būti ženkliai patobulinta dizaino sprendimų dėka, ypač žiedinės ekonomikos, skaitmeninės transformacijos bei socialinių inovacijų srityse.

Šia veikla sprendžiamos problemos priežastys:

1.1. Neišvystyti KKI technologiniai, organizaciniai ir infrastruktūros resursai, atsižvelgiant į globalizacijos, skaitmenizacijos ir pandemijos iššūkius.

1.2. Nepakankamai išplėtoti KKI tinklaveika, tarptautinis ir tarpsektorinis bendradarbiavimas neužtikrina tarptautinio KKI konkurencingumo.

1.3. Kompetencijų ir gebėjimų efektyviai plėtoti ir naudoti KKI potencialą ir susijusių su rinkų pažinimu, eksporto plėtos, inovacijų ir verslo sprendinių diegimu stoka.

3. KKI akceleravimo veikla – tai KKI sektoriaus nefinansinė vystymo veikla: tikslinės konsultacijos dėl verslo vystymo, veiklos sprendimų, įskaitant žiedinės ir skaitmeninės transformacijos, tiekimo grandinių, tarptautiškumo ir pan. Ši nefinansinė paramos priemonė ypač aktuali VVL regione siekiant užauginti KKI sektoriaus įmones, kur yra tik pirmosios KKI užuomazgos. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, net 83 proc. KKI įmonių registruotos ir veikia sostinės regione.⁴¹

Naujos veiklos poreikis nustatytas sprendžiant problemos priežastis, išanalizavus tarptautines praktikas, Ekonomikos ir inovacijų ministerijos verslo akceleravimo, „Spiečių“, socialinio verslo ir pan. programas, taip pat įvertinus KKI sektoriaus atstovų siūlymus, kurie pateikė poreikį papildyti React EU priemonių pagrindu sudarytą KKI veiklų sąrašą papildoma KKI akceleravimo veikla, orientuota į KKI sektoriaus kompetencijų, tokių kaip tinklaveika, KKI veiklos vystymas ir pan. Inovacijų agentūros (buvusios „Versli Lietuva“) patirtis teikiant verslo pradžios ir verslo vystymo paslaugas (teikiant individualias konsultacijas, mentorių paslaugas, organizuojant mokymus ir praktines dirbtuves e-komercijos, verslo ir eksporto akceleravimo temomis), pasitelkiant daugiau kaip 300 verslo pradžios, vystymo, tarptautinės plėtos ir inovacijų profesionalų, 14 komercijos atašė tarptautinės prekybos klausimais, 8 regioninės verslo transformacijos ekspertus ir 13 aktyvių bendradarbių erdvių „Spiečius“ visoje Lietuvoje (išskyrus Vilniuje ir Kaune) atskleidė panašaus modelio paslaugų poreikį, tik labiau orientuotą į KKI veiklos specifika poreikį. „Spiečiaus“ programos ir paslaugų verslui teikimo modelis išanalizuoti konsultuojantis su KKI sektoriaus atstovais, kurie pateikė siūlymus adaptuoti „Spiečiaus“ programą KKI, papildant specifiskai KKI aktualiomis temomis, tokiomis kaip „ArtTech“, žiedinės ekonomikos per dizaino sprendimus, KKI socialinio poveikio ir kt., taip pat į paslaugų teikimo modelį įtraukiant įvairius KKI subsektorius atstovaujančius partnerius, tokius kaip menų inkubatoriai, asociacijos, klasteriai ir pan.

Šia veikla sprendžiamos problemos priežastys:

1.2. Nepakankamai išplėtoti KKI tinklaveika, tarptautinis ir tarpsektorinis bendradarbiavimas neužtikrina tarptautinio KKI konkurencingumo.

1.3. Kompetencijų ir gebėjimų efektyviai plėtoti ir naudoti KKI potencialą ir susijusių su rinkų pažinimu, eksporto plėtos, inovacijų ir verslo sprendinių diegimu stoka.

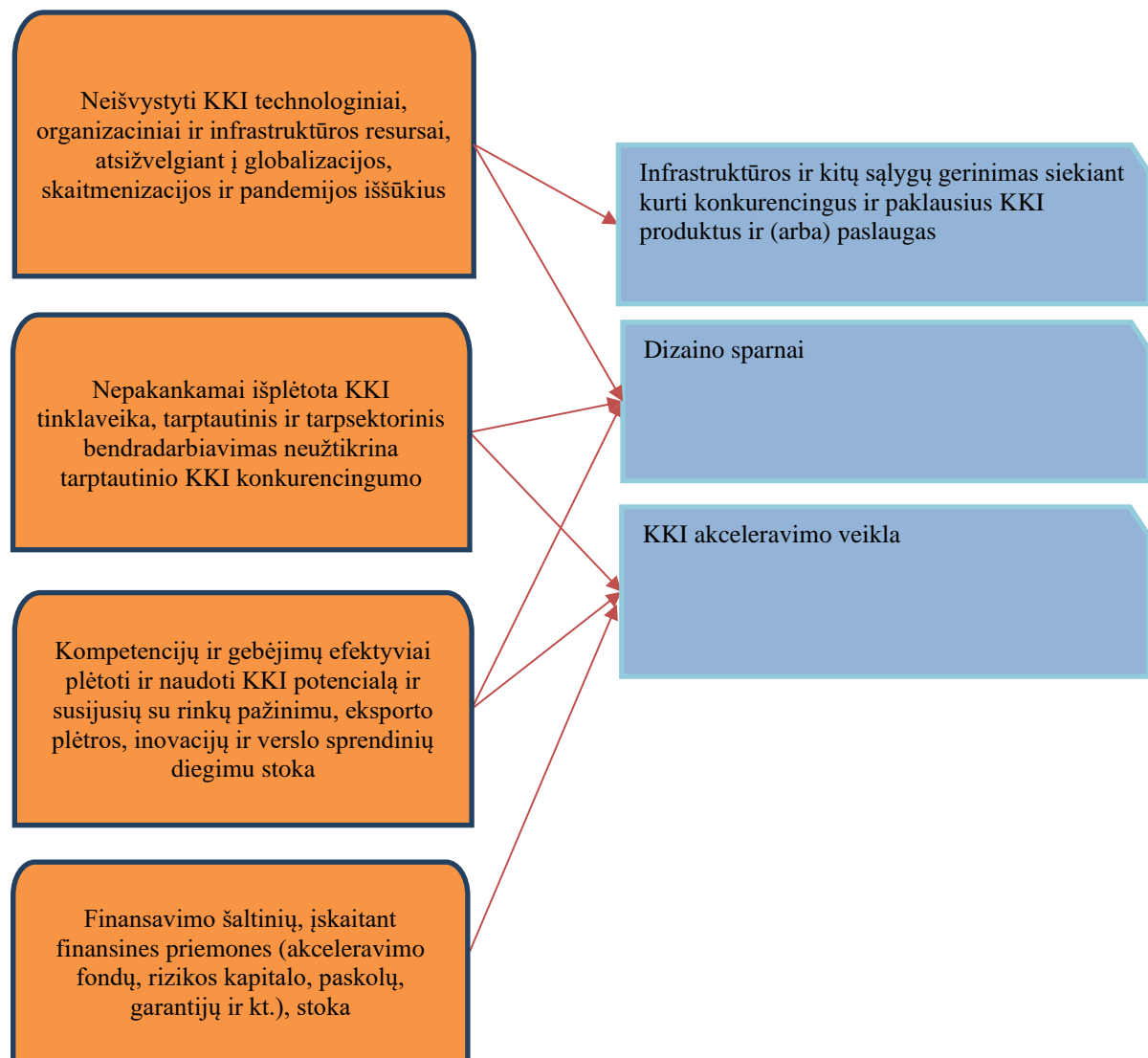
Problemų priežastis: 1.4. Finansavimo šaltinių, įskaitant finansines priemones (akceleravimo fondų, rizikos kapitalo, paskolų, garantijų ir kt.), stoka, bus sprendžiama skatinant KKI subjektus naudotis INVEGA ir kitais finansinių priemonių bei finansinių institucijų siūlomais sprendimais. Taip pat į 3. KKI akceleravimo veiklą planuojama įtraukti finansinio raštingumo temas, supažindinant KKI subjektus su finansinių instrumentų pasiūla ir įgalinant KKI subjektus pasinaudoti savo veiklai tinkamiausiais finansavimo šaltiniais.

Siekiant visų problemų priežasčių sprendimo įvairiomis veiklomis (nefinansine ir subsidijos forma), planuojama, kad veiklose turėtų dalyvauti iš viso bent 209 KKI subjektai (neunikalūs 2021-2027 ES IP uždavinio lygmeniu), todėl tolimesnei veiklų alternatyvų analizei nustatomas pasiekti minimalaus 209 paramą gavusių KKI subjektų skaičius (dotacijas ir nefinansinę paramą gavę MVI). Priemonės lygiu planuojamas 151 unikalus subjektas, gavęs paramą bent vienoje iš 3 numatomų KKI veiklų, tačiau, kadangi KKI subjektai galės ir netgi bus skatinami dalyvauti keliose KKI veiklose, pvz. KKI akceleravimo veikloje pasirengti savo veiklos vystymo strategiją, kurios įgyvendinimui galės dalyvauti KKI infrastruktūros veikloje, neunikalių KKI subjektų (kurie, planuojama, dalyvaus daugiau kaip vienoje šios priemonės KKI veikloje) numatoma daugiau, nei unikalų.

Žemiau pateikiamos identifikuotų problemų priežasčių sąsajos su galimomis veiklomis.

⁴¹ <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2020/veikiancios-svv-imonos>

Paveikslas Nr. 2. Problemos priežasčių ir veiklų sąsajos

Duomenų šaltinis: sudaryta autorių pagal 2021 – 2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ir kūrybingumo programą

Visos planuojamos priemonės veiklos prisidės prie 2021 – 2030 m. Nacionalinio pažangos plano inovatyvumo (kūrybingumo) horizontaliojo principo įgyvendinimo, Numatomos KKI infrastruktūros modernizavimo, dizaino sprendimų diegimo ir KKI akceleravimo veiklos prisidės prie inovatyvumo (kūrybingumo) horizontaliojo principo įgyvendinimo per jose numatomus su KKI inovacijų skatinimu susijusius veiksmus. KKI planuojamos investicijos padės sektoriui konkurencingiau veikti, kurti inovacijas, užsiauginti reikiamą potencialą ir taip prisidės prie kūrybinės ekonomikos ir inovacijų kultūros stiprinimo, kurs naujas aukštą pridėtinę vertę generuojančias darbo vietas.

Dizaino sprendimų diegimo „Dizaino sparnų“ veikla bus skirta mažų ir vidutinių įmonių (toliau – MVĮ) bei nevyriausybinių sektoriaus organizacijų (toliau – NVO) (ne būtinai KKI sektoriaus) atstovams atskleisti dizaino sprendimų vertę tobulinant MVĮ ar NVO paslaugas, produktus ar veiklos procesus, įtraukiant pradedančiuosius dizainerius, suteikiant jiems realios verslo rinkos patirties, sprendžiant realius verslo iššūkius, siekiant dizaino sprendimų pagalba patobulinti MVĮ veiklos procesus, paslaugas ar produktus. Dizaino potencialui atskleisti remiamasi Jungtinės Karalystės (JK) Dizaino tarybos atliktais tyrimais, kurie patvirtina dizaino sprendimų indėlį MVĮ diegiant inovacijas⁴². Į vartotojus orientuotas dizainu paremtas mąstymas (angl. „design thinking“) yra priemonė inovacijoms skatinti, produktų ir paslaugų vertei didinti verslo grandinėje, jis skatina kurti novatoriškus verslo modelius, organizacines ir kt. formų netechnologines inovacijas. Dizainas, pasitelkiant pažangias technologijas, skatina žiedinę ekonomiką – pratęsia produkto naudingo gyvavimo ciklą, keičia produkto funkcijas sąsajoje su vartotoju, yra pasitelkiamas produktų perdirbimui, funkcionalumų gerinimui ar atnaujinimui ir pan.⁴³

⁴² <https://www.designcouncil.org.uk/our-work/news-opinion/design-key-business-success-challenging-times>

⁴³ https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/circular_by_design_-_products_in_the_circular_economy.pdf

Dizaino pridėtinę vertę ekonomikos augimui ir inovatyvumui demonstruoja ir ilgametė Skandinavijos šalių patirtis, kuriose kryptingai investuojama į skandinaviškojo dizaino plėtrą, o ilgalaikės ir nuoseklios dizaino politikos rezultatas – Skandinavijos šalių absoliuti ir ilgametė lyderystė tiek tarptautiniame dizaino indekse, tiek ir tarptautiniame inovacijų indekse⁴⁴.

Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO) tyrimai rodo, kad mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI), kurioms priklauso dizaino nuosavybės teisės, pajamos vienam darbuotojui yra 17 proc. didesnės nei tų MVI, kurios neturi tokių intelektinės nuosavybės teisių⁴⁵.

Specializuotos, į kūrėją orientuotos paskatos kurti dizaino sprendimus Lietuvoje, visų pirma, didins vietos dizaino kūrėjų pajėgumus, kurie, savo ruožtu, kurs didesnę naudą šalies ekonomikai ir aplinkosaugai, didins šalies konkurencingumą vietos bei globalioje rinkoje.

Be didžiulio dizaino potencialo, taip pat ir kitų KKI subsektorių (kompiuterinių žaidimų, leidybos ar architektūros, audiovizualiniai sprendiniai, kultūros turinys) paslaugų ir produktų platinimo ir sklaidos formos, platformos, jų kokybė ir prieinamumas, gebėjimas atliepti tikslinės rinkos poreikius, turi reikšmingą poveikį kitų verslo sektorių produktų ir paslaugų paklausai, konkurencingumui ir inovatyvumui. UNESCO duomenimis⁴⁶, KKI yra reikšmingas socialiai atsakingo užimtumo, progresyvaus verslo ir socialinių, technologinių bei turinio inovacijų generatorius. Tad visos numatomos KKI veiklos prisidės prie inovatyvumo (kūrybingumo) horizontaliojo principo įgyvendinimo, planuojant, kad paramą gaus ne mažiau kaip 151 įmonė, iš kurių ne mažiau kaip 35 KKI subjektų bus modernizuota KKI infrastruktūra ir ne mažiau kaip 116 įmonių gaus nefinansines paskatas, iš kurių 74 KKI subjektai gaus akceleravimo paslaugas ir 42 įmonės gaus dizaino sprendimų diegimo pagalbą veiklos efektyvinimui.

Rengiant KKI veiklų projektų finansavimo sąlygų aprašus bus įvertinta galimybė nustatyti prioritetinius atrankos kriterijus, skatinančius KKI projektus tiesiogiai prisidėti prie inovatyvumo (kūrybingumo) horizontaliojo principo įgyvendinimo ir NPP rodiklio „Lietuvos vieta pasauliniame inovacijų indekse „Global Innovation Index““ pasiekimo, skiriant papildomus balus už projekto metu sukurto dizaino registravimą ar kitų KKI inovacijų patentavimą.

Siekiant paskatinti KKI potencialą kurti socialinį poveikį visuomenei ir ekonomikai, priemonei numatomi ir nacionaliniai produkto rodikliai – priemonės veiklų pagalba sukurtų socialinių inovacijų skaičius ir įgyvendintų priemonių, kurios kuria lanksčias ir palankias veiklos sąlygas, skaičius. Šie nacionaliniai rodikliai taip pat prisidės prie inovatyvumo (kūrybingumo) horizontaliojo principo įgyvendinimo.

Šios pažangos priemonės veiklos taip pat prisidės prie NPP Lygių galimybių visiems horizontalaus principo įgyvendinimo, KKI infrastruktūros, dizaino ir KKI akceleravimo projektais didinant galimybes dalyvauti kultūros veiklose bei gerinant sąlygas kurti įvairioms socialinės atskirties grupėms, derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus kūrėjams, kurs jaunimui patrauklias kūrybinės veiklos sąlygas. Pažangos priemone bus prisidedama prie kultūros turinio prieinamumo didinimo, siekiant mažinti kultūrinę atskirtį ją dėl finansinių ar sveikatos apribojimų patiriančioms socialinėms grupėms, tokioms kaip vyresnio amžiaus ar negalių turintiems gyventojams. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymu, jokie asmenys nepatirs diskriminacijos ir veiklos neturės neigiamo poveikio lygių galimybių ir nediskriminavimo dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, religijos ar įsitikinimų, pažiūrų, amžiaus, negalios, lytinės orientacijos, etninės priklausomybės ir kt. principų įgyvendinimui. Prie Lygių galimybių visiems horizontalaus principo įgyvendinimo prisidedama priemonei numatant nacionalinius produkto rodiklius – priemonės veiklų pagalba sukurtų socialinių inovacijų skaičius (12) ir įgyvendintų priemonių, kurios kuria lanksčias ir palankias veiklos sąlygas, skaičius (18).

„Dizaino sparnų“ ir KKI akceleravimo veiklos, orientuotos į dizaino sprendimų panaudojimą žėdinės ekonomikos principų įgyvendinimui prisideda prie darnaus vystymosi tikslų ir NPP Darnaus vystymosi horizontaliojo principo įgyvendinimo, nes kels verslo, NVO ir visuomenės sąmoningumą apie dizaino ir kultūros išteklių indėlį į šiuos darnaus vystymosi tikslus (toliau – DVT). Keliant visuomenės, NVO ir verslo sąmoningumą ir įgalinant per dizaino sprendimus savo veikloje diegti žėdinės ekonomikos principus, KKI priemonė netiesiogiai prisidės prie:

- DVT tikslo „8. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą“ uždavinio „8.4. Palaipsniui iki 2030 metų gerinti veiksmingą pasaulinių išteklių naudojimą vartojimo srityje ir gamyboje ir stengtis atskirti ekonomikos augimą nuo aplinkos būklės blogėjimo laikantis dešimties metų trukmės darnaus vartojimo ir gamybos programų sistemos, vadovaujant išsivysčiusiems šalims“ rodiklio „8.4.1a. Medžiagų pėdsakas, tenkantis vienam gyventojui, pagal žaliavos rūšį“ mažinimo;

⁴⁴ <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2020-report#>; <https://core.ac.uk/download/pdf/80709211.pdf>

⁴⁵ <https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/design-definition>

⁴⁶ <https://en.unesco.org/culture-development/transversal-approaches/poverty-reduction-and-growth>

- DVT tikslo „12. Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius“ uždavinio „12.2. Iki 2030 metų pasiekti darnų gamtos išteklių valdymą ir veiksmingą jų naudojimą“ rodiklio „12.2.1a. Medžiagų pėdsakas, tenkantis vienam gyventojui, pagal žaliavos rūšį“ mažinimo;
- DVT tikslo „12. Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius“ uždavinio „12.5. Iki 2030 metų labai sumažinti atliekų susidarymą, taikant prevenciją, mažinimą, perdirbimą ir pakartotinį panaudojimą“ rodiklio „12.5.1c. Komunalinių atliekų, tenkančių vienam gyventojui, kiekis“ mažinimo;
- DVT tikslo „13. Imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos poveikiu veiksmų“ uždavinio „13.2. Įtraukti klimato kaitos priemones į nacionalinę politiką, strategijas ir planavimą“ rodiklio „13.2.2a. Išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis“ mažinimo.

Įgyvendinant KKI pažangos priemones veikloms keliamus socialinio poveikio įvairioms tikslinėms grupėms tikslus - socialinės ekonomikos kūrimą, tvarių veiklos sąlygų kūrimą, jaunimo užimtumo didinimą, darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimą, socialinių inovacijų kūrimą, priemonė netiesiogiai prisidės prie:

- DVT tikslo „1. Panaikinti visų formų skurdą visose šalyse“ uždavinio „1.2. Iki 2030 metų ne mažiau kaip per pusę sumažinti visų amžiaus grupių vyrų, moterų ir vaikų, gyvenančių skurde pagal visus jo aspektus atsižvelgiant į nacionalines apibrėžtis“ rodiklio „1.2.2a. Skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje gyvenančių gyventojų dalis“ mažinimo (per KKI infrastruktūros, akceleravimo ir dizaino veiklas, kuriomis bus kuriamos socialinės inovacijos ar kitaip sukuriamas socialinis poveikis skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje gyvenančių tikslinei grupei);
- DVT tikslo „4. Užtikrinti visa apimančią ir lygiavertę kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi“ uždavinio „4.3. Iki 2030 metų užtikrinti vienodas galimybes visoms moterims ir vyrams įgyti prieinamą ir kokybišką techninį, profesinį ir aukštąjį išsilavinimą, įskaitant universitetinį“ rodiklio „4.3.1a. 25–64 metų amžiaus gyventojų, per paskutinius 12 mėn. dalyvavusių formaliaje arba neformaliajame mokyme, dalis“ didinimo (KKI infrastruktūros, akceleravimo ir dizaino veiklomis, kuriomis bus kuriamos socialinės inovacijos ar kitaip sukuriamas socialinis poveikis per neformalaus mokymo, kvalifikacijos kėlimo ir pan. veiklas);
- DVT tikslo „5. Pasiekti lyčių lygybę ir moterų ir mergaičių įgalėjimą“ uždavinio „5.4. Pripažinti ir vertinti nemokamą priežiūrą ir darbą namų ūkyje teikiant viešąsias paslaugas ir infrastruktūrą, taikant atitinkamai socialinės apsaugos politiką ir skatinant bendrą atsakomybę namų ūkyje ir šeimoje nacionaliniu lygiu“ rodiklio „5.4.1b. Ekonomiškai neaktyvūs gyventojai (20–64 metų), nedirbantys dėl vaiko ar asmens su negalia priežiūros pareigų“ mažinimo (KKI infrastruktūros, akceleravimo ir dizaino veiklomis, kuriomis bus gerinamos sąlygos darbo, veiklos ir šeimos įsipareigojimų derinimui); Atsižvelgiant į tai, kad KKI sektorius Lietuvoje pastaraisiais metais yra vienas didžiausių jaunimo darbdavių ir vienas labiausiai augančių ekonomikos sektorių, svariai prisidedančių prie pridėtinės vertės ir socialinės ekonomikos kūrimo - tvarių veiklos sąlygų kūrimo, užimtumo didinimo, darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimo skatinimo, socialinių inovacijų kūrimo, šios pažangos priemonės veiklos netiesiogiai prisidės prie:
- DVT tikslo „8. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą“ uždavinio „8.5. Iki 2030 metų pasiekti visišką ir našų užimtumą ir deramą darbą visoms moterims ir vyrams, įskaitant jaunas žmones ir žmones su negalia, taip pat vienodą atlygį už vienodos vertės darbą“ rodiklio „8.5.2b. Nedarbo lygis pagal amžiaus grupes: 15-29 m.“ mažinimo (KKI veiklomis kuriant jaunimui patrauklias veiklos sąlygas ir gerinant sąlygas darbo, veiklos ir šeimos įsipareigojimų derinimui);
- DVT tikslo „8. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą“ uždavinio „8.6. Iki 2020 metų smarkiai sumažinti nedirbančio, nestudijuojančio ir nesimokančio jaunimo dalį“ rodiklio „8.6.1. Nesimokančio ir nedirbančio jaunimo (15–24 metų amžiaus) dalis“ mažinimo (KKI veiklomis kuriant jaunimui patrauklias veiklos sąlygas ir gerinant sąlygas darbo, veiklos ir šeimos įsipareigojimų derinimui, taip pat KKI veiklomis (ypač KKI akceleravimo), kuriomis bus siekiama socialinio poveikio per mokymų, kvalifikacijos ir pan. veiklas);
- DVT tikslo „9. Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visa apimančią industrializaciją ir skatinti naujoves“ uždavinio „9.3. Didinti mažų pramonės ir kitų įmonių galimybes, visų pirma besivystančiose šalyse, naudotis finansinėmis paslaugomis, įskaitant prieinamus kreditus, ir jų integraciją į vertės grandines ir rinkas“ rodiklio „9.3.1. Mažų (0–49 darbuotojai) pramonės įmonių sukurta pridėtinė vertė, palyginti su pramonėje sukurta pridėtinė verte (gamybos sąnaudomis)“ didinimo (KKI infrastruktūros, dizaino ir akceleravimo veiklomis, kuriose dalyvaus mažos – iki 49 darbuotojų turinčios gamybos įmonės ir kurių kuriama pridėtinė vertė didės dėl dalyvavimo šios priemonės veiklose).

III SKYRIUS ALTERNATYVŲ ANALIZĖ

PIRMASIS SKIRSNIS PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS ALTERNATYVOS

Formuluojamose alternatyvose yra skiriamos tos pačios problemos (neišnaudojamas KKI potencialas kurti aukštos pridėtinės vertės ekonomiką ir inovatyvias socialines paslaugas sistemaiškai ir specifiskai neauginant paties KKI sektoriaus) visoms jos priežastims (1.1. - 1.4.) spręsti.

KKI potencialą spręsti socialinius ir ekonominius iššūkius tikslinga matuoti per KKI veiklų socialinio poveikio vertinimą. KKI socialinis poveikis – tai KKI kuriama vertė visuomenei, sprendžiant visuomenei aktualius iššūkius ir problemas, tokias kaip (bet neapsiribojant):

- Paslaugos ar produktai, didinantys prieinamumą, patrauklumą ir aktualumą pažeidžiamoms tikslinėms grupėms, priklausomai nuo paslaugos / produkto / srities: asmenims su negalia; tėvams su mažais vaikais; jaunimui; vyresniems žmonėms; žmonėms, turintiems sveikatos sutrikimų; socialinę riziką patiriantiems asmenims; regionų gyventojams ir pan.;

- Žiedinės ir (arba) skaitmeninės ekonomikos principus atitinkančios – žmonėms ir gamtai, aplinkai neutralios arba draugiškos paslaugos ar produktai;

- Paslaugos ar produktai, ugdantys pažeidžiamų tikslinių grupių socialines ar kitas, geresnei gyvenimo kokybei būtinas kompetencijas (savarankiškumą, socialinę atsakomybę, bendruomeniškumą ir pan.).

KKI veiklos specifika ir būdai, sprendžiantys visuomenės iššūkius ir problemas:

1) Socialinės inovacijos – tai nauji arba patobulinti produktai ar procesai (arba jų derinys), kuriais tenkinami įvairaus pobūdžio socialiniai poreikiai, sprendžiamos socialinės ir ekonominės problemos.⁴⁷ Socialinės inovacijos yra bet koks sisteminis pokytis, kuriantis poveikį žmogui, visuomenei ar gamtai. Socialinėmis inovacijomis siekiama gerinti individų ir visos visuomenės gerovę; Socialinių inovacijų siūlomos priemonės remiasi socialiniais santykiais ir naujais šių santykių modeliais⁴⁸;

2) Socialinis verslas – kaip apibrėžtas socialinio verslo koncepcijoje⁴⁹;

3) KKI veikla, sukuriant lanksčias, jaunimui ir kitiems darbingo amžiaus asmenims patrauklias bei šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimui palankias veiklos sąlygas (su lanksčiu darbo grafiku, nuotolinio darbo galimybėmis, kūrybinei savirealizacijai - kūrėjams pritaikyta darbo aplinka).

Visus KKI pagalba sprendžiamus socialinius iššūkius įvairiose visuomenės gyvenimo srityse, skirtingoms tikslinėms grupėms ir nepriklausomai nuo įgyvendinimo būdo tikslinga matuoti per KKI kuriamą socialinį poveikį. Rengiant 2021-2027 m. ES investicijų programą ir diskutuojant su Europos Komisijos atstovais 4.6. specialaus uždavinio pagrindimą, KKI veiklos įvertintos KKI socialinio poveikio aspektu. Socialinio poveikio reikalavimas numatomas nepriklausomai nuo KKI juridinės ar veiklos formos, sprendžiamos problemos, veiklos srities ar tikslinės grupės, todėl socialinį poveikį turėtų numatyti ir jo siekti visi projektai, visose numatomose KKI veiklose.

Įvertinus, jog socialinio poveikio matavimo reikalavimai KKI sektoriui numatomi taikyti pirmą kartą, planuojama ne tik įpareigoti KKI subjektus įsivertinti projekto socialinį poveikį, bet ir atlikti socialinio poveikio vertinimą KKI pažangos priemonės lygmeniu (ex post), tokiu būdu nustatant KKI veiklų kuriamą socialinį poveikį. KKI socialinio poveikio vertinimas priemonės lygiu Kultūros ministerijos iniciatyva planuojamas po visų priemonės KKI veiklų įgyvendinimo.

Kadangi visų aukščiau įvardintų veiklų rinkinys yra būtinas visų problemos priežasčių sprendimui ir užsibrėžtam minimalaus 209 paramą gavusių įmonių skaičiaus pasiekimui, formuojant alternatyvas, įvertinti skirtingi galimi veiklos „KKI veiklos akceleravimas“ įgyvendinimo būdai: akceleravimo veiklų organizavimui pasitelkiant tarpininką, be tarpininko arba šių dviejų įgyvendinimo būdų derinys. Taip pat yra įvertinta kiekvienos veiklos įgyvendinimui reikalingų investicijų suma. Pagal tai suformuluotos trys alternatyvos.

Pasirinkus veiklą „KKI akceleravimo veikla“ įgyvendinti visa apimtimi per tarpininką/us, KKI akceleravimo dalyviams būtų užtikrintas akceleravimo paslaugų prieinamumas pagal dalyvio veiklos geografinę vietą – regioną ir pagal dalyviui aktualų KKI subsektorių, o numatytas rezultatas (paramą gavusių įmonių skaičius 209) gali būti pasiektas, panaudojant 2021-2027 m. ES fondų investicijų programoje numatytą finansavimo dydį. O pasirinkus šią veiklą įgyvendinti visa apimtimi be tarpininko/ų, numatytas rezultatas (paramą gavusių įmonių skaičius 209) gali būti pasiektas tik kartu su 2021-2027 m. ES fondų investicijų programoje numatytu finansavimo dydžiu numatant papildomą finansavimą, kuris sudaro 50% nuo 2021-2027 m. ES fondų investicijų programoje numatyto dydžio. Papildomos investicijos yra būtinos dėl brangesnio šios veiklos įgyvendinimo būdo, kadangi dalis KKI veiklos akceleravimui skirtų veiksmų, tokių kaip tinkamų praktinių dirbtuvių, mentorių ir konsultacijų tiekėjų, techninės bazės KKI akceleravimo praktinėms dirbtuvėms ir prototipavimui ir pan. paieška, šių paslaugų ir reikiamos infrastruktūros nuomos pirkimų organizavimas ir pan. turi būti atliekama kiekvieno paramą gaunančio ūkio subjekto atskirai. Atitinkamai, šie veiksmai yra pasikartojantys kiekvieno paramą gaunančio ūkio subjekto atžvilgiu, tačiau juos atliekant atskirai, o ne centralizuotai, kaip įgyvendinant per tarpininką/us atveju, nebus pasiekta paslaugų optimali kaina dėl masto ekonomijos, taupant žmogiškuosius ir laiko resursus atliekant pirkimus, atsirenkant pajėgiausius ir kokybiškiausius paslaugas teikiančius tiekėjus.

Pasirinkus veiklą „KKI akceleravimo veikla“ įgyvendinti 50% apimtimi per tarpininką/us, numatytas rezultatas (paramą gavusių įmonių skaičius 209) gali būti pasiektas tik kartu su 2021-2027 m. ES fondų investicijų programoje numatytu finansavimo dydžiu numatant papildomą finansavimą, kuris sudaro 25% nuo 2021-2027 m. ES fondų investicijų programoje numatyto dydžio. Papildomos investicijos yra būtinos ta apimtimi, kuria veikla yra įgyvendinama be tarpininko/ų, kadangi šioje apimtyje dalis KKI akceleravimo veiklai skirtų veiksmų turi būti atliekama kiekvieno paramą gaunančio ūkio subjekto atskirai. Atitinkamai, šie veiksmai yra tinkami finansuoti, tačiau pasikartojantys kiekvieno paramą ūkio subjekto atžvilgiu ir,

⁴⁷ Inovacija – naujas arba patobulintas produktas ar procesas (arba jų derinys), kuris reikšmingai skiriasi nuo ankstesnių subjekto produktų ar procesų ir kuris (produktas) yra pateiktas potencialiems naudotojams arba kuris (procesas) subjekto yra naudojamas, tai yra įdiegtas į rinką, viešojo valdymo, socialinę, kultūros sritį. < XIII-1414 Lietuvos Respublikos technologijų ir inovacijų įstatymas (lrs.lt)>

⁴⁸ <http://www.sii.lt/socialines-inovacijos.htm>

⁴⁹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/820ade70da4011e48533ed4be8ca86a2/KTAPqWmzPt>

esant decentralizuotam veiklos įgyvendinimui (nesant vieno ūkio subjekto, kaip yra įmanoma projektų planavimo būdu), toks pat rezultatas gali būti pasiektas tik su didesnėmis išlaidomis.

Kiekvienoje alternatyvoje trečiajai – KKI akceleravimo veiklai, siekiant jos rezultatų kokybės ir tvarumo, bus reikalinga detali KKI akceleravimo dalyvių tolimesnės veiklos (apyvartos, tarptautiškumo, darbuotojų skaičiaus, veiklos ar verslo statuso (iš fizinio į juridinį asmenį, iš labai mažos į mažą ar vidutinę įmonę) pokyčių) stebėseną. KKI akceleravimo veiklos stebėseną (duomenų iš KKI akceleravimo dalyvių surinkimą, analizę, apibendrinimą, siūlymų ir rekomendacijų parengimą ir sklaidą) numatyta vykdyti du mėnesius per metus (prielaida dėl stebėsenos trukmės kasmet nustatyta priemonės rengėjo ekspertinio vertinimo būdu), tačiau numatytas skirtingas stebėsenos komandos narių skaičius: 1 alternatyvoje - 2 asmenys, 2 alternatyvoje - 4 asmenys, 3 alternatyvoje - 3 asmenys. Tai nulemia skirtingas veiklai numatomas įgyvendinimo būdas, kaip parodyta lentelėje žemiau:

Alternatyvos Nr.	Veiklos finansavimas	Stebėsenai numatytas asmenų skaičius	Paaiškinimas
1	6.352.941,18 Eur	2	Numatomas vienas tarpininkas, stebėseną vykdoma paprasčiausiai.
2	9.529.411,76 Eur	4	Veikla vykdoma be tarpininkų, stebėsenos organizavimas yra ženkliai imlesnis laikui, daug ūkio subjektų, kurių atžvilgiu vykdoma stebėseną, todėl būtina numatyti daugiau žmogiškųjų išteklių.
3	7.941.176,47 Eur	3	Veikla vykdoma mišriu būdu, dalinai per tarpininką (-us), dalinai KKI dalyvių įsigyjant akceleravimo paslaugas savarankiškai. Stebėsenos organizavimas yra imlesnis laikui, nei esant vienam tarpininkui (1 alternatyva), tačiau mažiau imlus laikui, lyginant su situacija, kai tarpininko apskritai nėra (kaip 2 alternatyvoje).

Prieš atliekant alternatyvų analizę, buvo vertintos ir kitos, alternatyvios veiklų įgyvendinimo galimybės, kaip pirmosios – infrastruktūros veiklos įgyvendinimas jungtinių projektų (toliau – JP) būdu, tačiau šio būdo buvo atsisakyta dar prieš alternatyvų analizę dėl JP netinkamumo dėl per didelės KKI poreikio ir, atitinkamai, išlaidų įvairovės – nesant galimybės sudaryti baigtinį KKI infrastruktūros (įrangos) ir/ ar paslaugų sąrašą (nuo foto-, audio-, video-, dizaino, juvelyrikos, skulptūros, tapybos, vitražų, įvairių amatų įrangos, 3D spausdintuvų, IT diegimo, programavimo paslaugų ir pan.), nėra galimybės nustatyti ir JP fiksuotą įkainių. Alternatyvų analizė atlikta siekiant ES fondų investicijų programoje fiksuotų rezultatų su skirtingos apimties finansavimu. Kitų veiklų apimtis nustatyta pagal turimą patirtį ir investicijų programoje nustatytus siektinus rodiklius, kurie negali būti mažesni, o veiklos finansavimą apimtis gali skirtis tik dėl įgyvendinimo būdo (centralizuotai, per tarpininką ar atskirais projektais – akceleravimo veiklos atveju; JP ar atskirais projektais – infrastruktūros veiklos atveju). Alternatyvų analizei pasirinktos tik realiai įmanomos įgyvendinti alternatyvos.

1 lentelė. 1 Alternatyvos apibūdinimas

Alternatyva 1

Veiklos pavadinimas	Veiklos tipas	Finansavimo suma, Eur					Valstybės biudžetas	Privačios lėšos
		Iš viso:	ERPF VVL	ERPF Sostinė	BF VVL 15 %	BF Sostinė 50 %		
-	-	-	-	-	-	-	-	-
Infrastruktūros ir kitų sąlygų gerinimas siekiant kurti konkurencingus ir paklausius KKI produktus ir (arba) paslaugas	Investicinė	29 670 882.	15 900 000,00	5 100 000,00	0,00	3 825 000,00	-	4.845,882
Dizaino spamai	Investicinė	3 176 470,59	1 000 000,00	1 000 000,00	176 470,59	1 000 000,00	-	-
KKI akceleravimo veikla	Investicinė	6 352 941,18	2 000 000,00	2 000 000,00	352 941,18	2 000 000,00	-	-

2 lentelė. 2 Alternatyvos apibūdinimas

Alternatyva 2

Veiklos pavadinimas	Veiklos tipas	Finansavimo suma, Eur					Valstybės biudžetas	Privačios lėšos
		Iš viso:	ERPF VVL	ERPF Sostinė	BF VVL 15 %	BF Sostinė 50 %		
-	-	-	-	-	-	-	-	-
Infrastruktūros ir kitų sąlygų gerinimas siekiant kurti konkurencingus ir paklausius KKI produktus ir (arba) paslaugas	Investicinė	29 670 882.	15 900 000,00	5 100 000,00	0,00	3 825 000,00	-	4.845,882

Dizaino spamai	Investicinė	3 176 470,59	1 000 000,00	1 000 000,00	176 470,59	1 000 000,00	-	-
KKI akceleravimo veikla	Investicinė	9 529 411,76	2 000 000,00	2 000 000,00	352 941,18	2 000 000,00	3 176 470,59	-

3 lentelė. 3 Alternatyvos apibūdinimas

Alternatyva 3

Veiklos pavadinimas	Veiklos tipas	Finansavimo suma, Eur					Valstybės biudžetas	Privačios lėšos
		Iš viso:	ERPF VVL	ERPF Sostinė	BF VVL 15 %	BF Sostinė 50 %		
-	-							
Infrastruktūros ir kitų sąlygų gerinimas siekiant kurti konkurencingus ir paklausius KKI produktus ir (arba) paslaugas	Investicinė	29 670 882.	15 900 000,00	5 100 000,00	0,00	3 825 000,00	-	4.845,882
Dizaino spamai	Investicinė	3 176 470,59	1 000 000,00	1 000 000,00	176 470,59	1 000 000,00	-	-
KKI akceleravimo veikla	Investicinė	7 941 176,47	2 000 000,00	2 000 000,00	352 941,18	2 000 000,00	1 588 235,29	-

Toliau aprašomos problemų sprendimui parinktos veiklos ir jų poreikį bei poveikį pagrindžianti informacija:

1. Infrastruktūros ir kitų sąlygų gerinimas siekiant kurti konkurencingus ir paklausius KKI produktus ir (arba) paslaugas. Veikla skirta skatinti aukštos pridėtinės ir (arba) socialinės vertės KKI produktų ir (arba) paslaugų kūrimą, orientuotą į socialinio verslo, socialinių inovacijų ar paslaugų pažeidžiamoms socialinėms grupėms veiklas, tame tarpe, (bet neapsiribojant) žiedinės ekonomikos ir (arba) skaitmeninės ekonomikos principus atitinkančias veiklas bei kultūros turinio prieinamumo didinimą.

Priemonės veikla turi sudaryti sąlygas ne tik SVV įmonėms, bet ir patiems mažiausiems, individualiems kūrėjams, ir sutelktinės infrastruktūros plėtrai (keliems SVV, veikiantiems jungtinės veiklos pagrindu, klasteriams), taip pat diegti ir (arba) modernizuoti skaitmeninę (programinę įrangą), fizinę infrastruktūrą bei paslaugas, reikalingas naujų KKI produktų, procesų kūrimui ar tobulinimui. Investicijos į sutelktinę KKI infrastruktūrą (menų inkubatorių, klasterių, jungtinės veiklos ar kitu pagrindu bendrai valdomą ir (arba) kelių KKI subjektų (fizinį ar juridinių asmenų, verslo subjektų) naudojamą), skirtą aukštos pridėtinės ir (arba) socialinės vertės KKI produktų ir (arba) paslaugų kūrimui turi pranašumą prieš atskirų verslo subjektų individualiai naudojamą infrastruktūrą, nes leidžia mažesnėmis investavimo ir valdymo sąnaudomis pasiekti didesnę infrastruktūros naudojimo efektyvumą, leidžia KKI sektoriui, kuriame dominuoja labai mažos įmonės ir fiziniai verslo subjektai bei individualūs kūrėjai, įsigyti kokybiškesnę ir našesnę įrangą, kuri būtų sunkiai įperkama ir dar sunkiau atsiperkanti atskiriems smulkiems KKI subjektams.

Veikla leis pagerinti infrastruktūros ir kitas sąlygas ne mažiau kaip 35 unikaliems 2021-2027 ES IP uždavinio lygiu KKI subjektams. Siekiant veiklos investicijų maksimalaus efektyvumo, planuojama sudaryti sąlygas patiems mažiausiems KKI subjektams savo investicijų poreikius įšvertinti dalies 3. KKI akceleravimo veiklos pagalba (pvz. rengiant savo KKI verslo rinkodaros, e-komercijos ar eksporto strategiją).

Projektų vykdytojai: socialinio poveikio siekiantys KKI sektoriuje veikiančios verslo subjektai ir NVO:

- KKI sektoriaus labai mažos, mažos, vidutinės ir didelės įmonės;
- KKI sektoriaus NVO;
- KKI subjektai, veikiančios pagal verslo liudijimą;
- KKI subjektai, veikiančios pagal individualios veiklos pažymą.

Siekiami rezultatai: P-Paramą gavusios įmonės, iš kurių: labai mažos, mažos, vidutinės ir didelės įmonės (VVL): 2024 m. – 4 viso (3 unikalios) ; 2029 m. – 36 viso (23 unikalios);

P - Paramą dotacijomis gavusios įmonės (VVL): 2024 m. – 4 viso (3 unikalios) ; 2029 m. – 36 viso (23 unikalios);

R – Privačiosios investicijos, papildančios viešąją paramą, iš kurių: dotacijos, finansinės priemonės (VVL): 2024 m. – n/a; 2029 m. - 2 805 882,35 eur;

P - Paramą gavusios įmonės, iš kurių: labai mažos, mažos, vidutinės ir didelės įmonės (Sostinė): 2024 m. – 2 viso (1 unikalios); 2029 m. – 19 viso (12 unikalios);

P - Paramą dotacijomis gavusios įmonės (Sostinė): 2024 m. – 2 viso (1 unikalios) ; 2029 m. – 19 viso (12 unikalios);

R – Privačiosios investicijos, papildančios viešąją paramą, iš kurių: dotacijos, finansinės priemonės (Sostinė): 2024 m. – n/a; 2029 m. - 2 040 000 eur.

Finansavimo apimtis: 15.900.000 eur 2021– 2027 IP (VVL), 2 805 882,35 eur privačios lėšos (VVL); 5.100,000 eur 2021– 2027 IP (Sostinė), 2 040 000 eur privačios lėšos (Sostinė), 3.825,000 eur 2021–2027 m. IP BF (Sostinė).

Finansavimo forma: dotacija.

2. Dizaino sparnai – React EU priemonės tęstinumas, sudarant sąlygas pradedantiesiems dizaineriams (su patyrusių mentorų pagalba ir suteikiant informacinius, technologinius ir kitus būtinus resursus) kurti dizainu grįstus veiklos (paslaugų ar produktų kūrimo, rinkodaros, sklaidos ir kt.) tobulinimo sprendimus kitiems (ne būtinai KKI) gamybos ar paslaugų sektorių verslams, MVĮ subjektams ar NVO, kurie ir būtų galutiniai naudos gavėjai. Tokiu būdu jaunieji dizaineriai įgis reikiamos patirties sprendžiant su realiais verslo įmonių ar NVO poreikiais susijusius iššūkius ir užduotis, įgytą patirtį galės toliau taikyti rinkoje, teikdami dizaino paslaugas ir kurdami dizaino teikiamą pridėtinę ir (arba) socialinę vertę kitų verslų ir (ar) NVO naujų produktų, paslaugų ar procesų kūrimui ar tobulinimui. Kitiems verslams bei NVO, galutiniams naudos gavėjams, veikla suteiks galimybes betarpiškai susipažinti ir išbandyti dizaino teikiamą naudą jų veiklai, įsivertinti dizaino teikiamus privalumus, įtaką ir kuriamą pokytį jų veiklos plėtrai, todėl paskatins kitų verslų bei NVO susidomėjimą ir pasitikėjimą dizaino kuriamą nauda, įgalins dažniau, plačiau ar apskritai pradėti naudotis dizaino paslaugomis savo verslo konkurencingumui stiprinti ir (ar) veiklai tobulinti kuriant socialinį poveikį.

Tikslinės grupės: veikla sudarys sąlygas pradedantiesiems dizaineriams įgauti būtinos darbo verslo ir (ar) NVO rinkoje patirties, dizainerių mentoriams patobulinti savo kvalifikaciją ir pasidalinti savo patirtimi tiek su pradedančiaisiais dizaineriais, tiek su kitais mentorais, tiek ir su verslo bei NVO atstovais. Veikla taip pat suteiks kitiems (ne būtinai KKI) MVĮ bei NVO dizaino sprendimais grįstų veiklos (produktų ar paslaugų kūrimo ar procesų) tobulinimo, kuriant socialinį poveikį, paslaugas.

Projektų vykdytojas: Lietuvos kultūros taryba (LKT). LKT turi patirtį įgyvendinant panašias projekto „Dizaino sparnai“, finansuojamo React EU lėšomis, veiklas, taip pat LKT įstatuose numatytus įgaliojimus vykdyti numatytas projekto veiklas.

Siekiami rezultatai:

P-Paramą gavusios įmonės, iš kurių: labai mažos, mažos, vidutinės ir didelės įmonės (VVL): 2024 m. – 2 (1) ; 2029 m. – 21 (16);

P-Nefinansinę paramą gavusios įmonės (VVL): 2024 m. – 2 (1) ; 2029 m. – 21 (16);

P-Paramą gavusios įmonės, iš kurių: labai mažos, mažos, vidutinės ir didelės įmonės (Sostinė): 2024 m. – 4 (2) ; 2029 m. – 35 (26);

P-Nefinansinę gavusios įmonės (Sostinė): 2024 m. – 4 (2) ; 2029 m. – 35 (26).

Finansavimo apimtis: 1.000.000 eur 2021– 2027 IP (VVL), 176.471 eur 2021– 2027 IP BF (VVL); 1.000,000 eur 2021– 2027 IP (Sostinė), 1.000.000 eur 2021–2027 m. IP BF (Sostinė).

Finansavimo forma: dotacija.

3. KKI akceleravimo veikla - sektoriaus nefinansinės vystymo veiklos grupinės ir tikslinės konsultacijos dėl veiklos pradžios, vystymo, veiklos sprendimų, įskaitant socialinį verslą ir inovacijas, žiedinę ir skaitmeninę transformaciją, vertės kūrimo grandines, tarptautiškumą, rinkodarą ir pan.

Veikla apims:

1) KKI sektoriaus kompetencijų auginimą (specializuotos tikslinės ir grupinės konsultacijos, seminarai);

2) KKI subjektų kompetencijų ugdymas labiau patyrusių KKI ir kitų sektorių sėkmingų veiklų atstovų - mentorystės pagalba;

3) Tarptautinio konkurencingumo, eksporto ir (ar) tarptautinės sklaidos kompetencijų didinimas (KKI eksporto skatinimas: sklaida, tinklaveika, reprezentavimas).

Veiklos poveikles aktualu segmentuoti pagal:

1) KKI subsektorius, jų specifika, potencialą ir poreikius (iki 10 KKI subsektorių);

2) KKI veiklos brandos lygį (4: pre-akceleravimas iki Juridinio asmens (JA) įsteigimo; JA nepasiekęs brandos (iki 1-2 darbuotojų, metinė apyvarta iki 50000 eur), bet turintis augimo potencialą; JA pasiekęs brandą, bet turintis didelį plėtros potencialą);

3) Sostinės ir VVL regionus (4: Sostinės, Kauno, Klaipėdos ir Panevėžio-Šiaulių).

Mentorystės ir kt. akceleravimo poveiklėms aktualu nukreipti KKI subjektus naudotis ir kt. šaltinių resursus (pvz. SADM pameistrystės priemonės).

Atlikus KKI subjektų poreikių, tarptautinės praktikos ir Ekonomikos ir inovacijų ministerijos įgyvendinimų bei planuojamų įgyvendinti verslo akceleravimo priemonių analizę, sudarytas KKI poveiklių ir potemių sąrašas:

- Įvadinė akceleravimo programa: veiklos diagnostika; socialinio poveikio vertinimas; įvadinės temos (KKI veiklos vertė, produktas, rinkodara, pardavimai, finansai, žmogiškieji resursai);
- E-rinkodaros praktinės dirbtuvės (orientuotos į KKI produktų ir (arba) paslaugų viešinimą, sklaidą, pardavimus, bet ne į pačių KKI produktų ir (arba) paslaugų skaitmeninimą ar skaitmeninių KKI produktų ir (arba) paslaugų kūrimą);
- Eksporto akceleratorius;
- Mentorystė: kiekvienam KKI subjektui priskiriamas mentorius;
- Tikslinės konsultacijos verslui ar NVO pagal poreikį, KKI specifika (~20 val. krepšelis);
- ArtTech praktinės dirbtuvės, orientuotos į pačių KKI produktų ir (arba) paslaugų skaitmeninimą ar skaitmeninių KKI produktų ir (arba) paslaugų kūrimą (ne į jų sklaidą ar rinkodarą, ar sklaidos kanalus);
- KKI sprendimų žiedinei ekonomikai praktinės dirbtuvės.

Tikslinės grupės: KKI sektoriuje veikiantys verslo ir NVO subjektai, siekiantys socialinio poveikio:

- KKI sektoriaus mažos ir vidutinės įmonės (MVĮ);

- KKI sektoriaus NVO;
- KKI subjektai, veikiantys pagal verslo liudijimą;
- KKI subjektai, veikiantys pagal individualios veiklos pažymą.

Projektų vykdytojas(-ai): Juridiniai asmenys, turintys akceleravimo veiklos organizavimo ir įgyvendinimo patirtį.

Siekiami rezultatai: P-Paramą gavusios įmonės, iš kurių: labai mažos, mažos, vidutinės ir didelės įmonės (VVL): 2024 m. – 4 (3) ; 2029 m. – 36 (32);

P- Nefinansinę paramą gavusios įmonės (VVL): 2024 m. – 4 (3) ; 2029 m. – 36 (32);

P-Paramą gavusios įmonės, iš kurių: labai mažos, mažos, vidutinės ir didelės įmonės (Sostinė): 2024 m. – 6 (5) ; 2029 m. – 62(42);

P- Nefinansinę gavusios įmonės (Sostinė): 2024 m. – 6 (5) ; 2029 m. – 62 (42).

Finansavimo apimtis: 2.000.000 eur 2021– 2027 IP (VVL), 352.941 eur 2021– 2027 IP BF (VVL); 2.000,000 eur 2021– 2027 IP (Sostinė), 2.000.000 eur 2021–2027 m. IP BF (Sostinė).

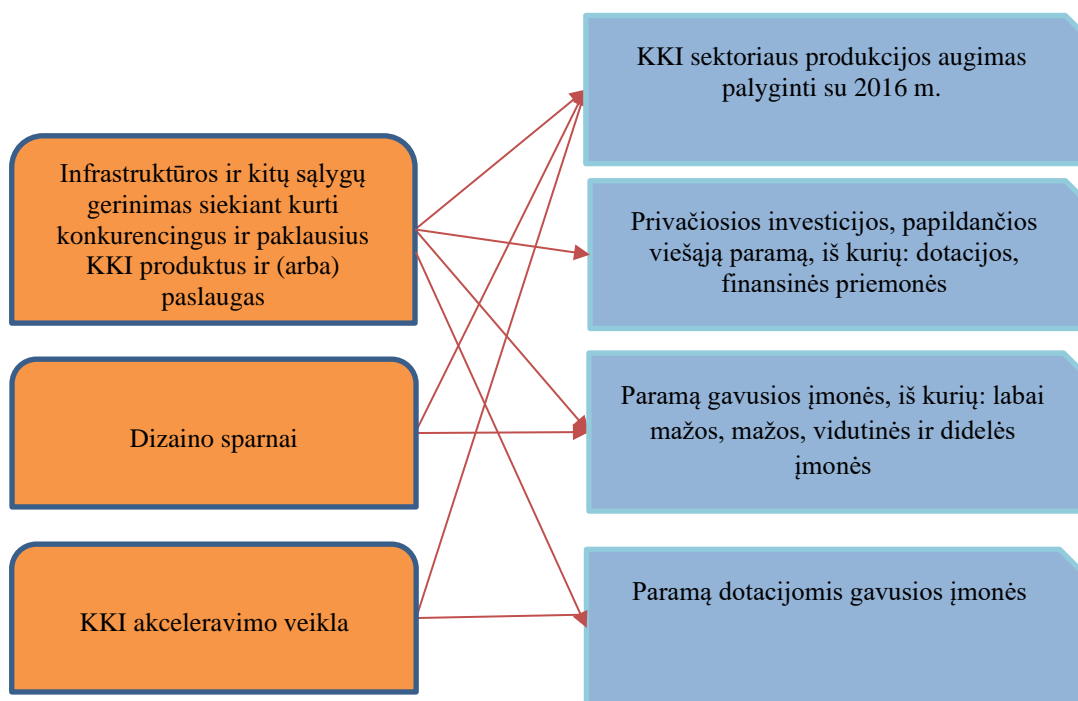
Finansavimo forma: dotacija.

2021-2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programoje numatyti rodikliai (unikalių MVĮ skaičius uždavinio lygmeniu):

4 lentelė. 2027-2030 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programos rodikliai

Paramą gavusios MVĮ, viso:	Dotacijas gavusios MVĮ		Nefinansinę paramą gavusios MVĮ	Privačios investicijos, eur
151	35		116	4 845 882,35

Paveikslas Nr. 3. Pažangos priemonės veiklų ir rodiklių sąsajos

Duomenų šaltinis: sudaryta autorių pagal 2021 – 2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ir kūrybingumo programą

ANTRASIS SKIRSNIS PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS GERIAUSIOS ALTERNATYVOS PASIRINKIMAS

Alternatyvos palyginimas atliekamas sąnaudų ir naudos analizės metodu (SNA), siekiant įvertinti ir pagrįsti socialinį-ekonominių priemonių alternatyvų poveikį.

Alternatyvos palyginimas atliekamas naudojant skaičiuoklę, viešai paskelbtą adresu:

https://www.pplietuva.lt/lt/docview/?file=%2Fdocuments%2Ffiles%2FPriemoniu+skaičiuokle_v1_0_20210211.xlsm

Dėl reinvesticijų poreikio ir likutinės vertės įvertinimo

Kadangi investicijų į infrastruktūrą veikloms taikomas naudos komponentas "Sukurta pridėtinė vertė", tai veiklos ir palaikymo išlaidos bei reinvesticijos atskirai nėra įtraukiamos į skaičiavimus, kadangi šios išlaidos jau yra išminusuojamos kaip tarpinis vartojimas skaičiuojant pridėtinės vertės dalį nuo apyvartos.

Atliekant alternatyvų analizę padaryta konservatyvi prielaida ir įsitikinta, kad likutinė vertė neturi įtakos alternatyvų palyginimui, todėl visose alternatyvose likutinė turto vertė nurodoma lygi „0“.

Dėl veiklos ir palaikymo sąnaudų

Veiklai „KKI akceleravimo veikla“ numatytos veiklos ir palaikymo sąnaudos, kurias sudarys veiklos stebėsenos sąnaudos, nes po projekto tikslinga periodiškai (kartą per metus) surinkti ir išanalizuoti konkrečių akceleravimo poveikių poveikį veikloje dalyvavusiems subjektams, tokį kaip tolimesnis subjektų aktyvumas ir veikla KKI srityje, jų statuso pokyčiai (iš fizinio asmens/ smulkaus ir vidutinio verslo į juridinį asmenį/ mažą – vidutinę įmonę), augimo dinamika (apyvartos, eksporto, pridėtinės vertės, darbo vietų pokytis ir pan.). Priemonės apimtyje yra daromos šios prielaidos:

- vidutinis vieno mėnesio darbo užmokestis pagal 2022 m. III ketvirčio duomenis – 1799,00 Eur (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R0050#/>; Šalies ūkis be individualiųjų įmonių);
- alternatyvos Nr. I apimtyje numatoma, kad stebėseną du mėnesius vykdys dviejų asmenų komanda;
- alternatyvos Nr. II apimtyje numatoma, kad stebėseną du mėnesius vykdys keturių asmenų komanda;
- alternatyvos Nr. III apimtyje numatoma, kad stebėseną du mėnesius vykdys trijų asmenų komanda.

Dėl ekonominės naudos skaičiavimų pagrindimo

Socialinės-ekonominės naudos skaičiavimo prielaidos yra apibūdintos priemonės skaičiuoklės darbalapyje „Prielaidos“ alternatyvos atskiram laikotarpiui. Prielaidos suformuotos, remiantis konversijos koeficientų apskaičiavimo ir socialinio ekonominio poveikio (naudos / žalos) vertinimo metodika patvirtinta Viešosios įstaigos Centrinės projektų valdymo agentūros direktoriaus 2019 m. sausio 2 d. įsakymu Nr. 2019/8-1, Tyrimų ir analizės kultūros sektoriaus istoriniais duomenimis pasitelkiamais aktualiais duomenų šaltiniais. Priemonės finansinių išteklių panaudojimo skaičiavimai atlikti taikant sąnaudų ir naudos analizės (toliau - SNA) metodą.

Skaičiavimuose naudotas poveikio komponentas yra KKI (dėl investicijų) papildomai sukuriama pridėtinė vertė.

Analizė daryta remiantis žemiau nurodomomis prielaidomis bei duomenų šaltiniais:

- KKI sektoriuje veikiančių ūkio subjektų skaičius nustatytas, remiantis Valstybinės mokesčių inspekcijos pateikta informacija bei Oficialiosios statistikos portalo skelbiamais duomenimis,

<i>KKI sektoriuje veikiančių verslo liudijimų turėtojų skaičius</i>	20662
<i>KKI sektoriuje veikiančių individualios veiklos vykdytojų skaičius</i>	64888
<i>KKI sektoriuje veikiančių juridinių asmenų skaičius</i>	18248

- numatomas BVP to meto kainomis 2026-2043 metais yra apskaičiuotas priemonės rengėjo pagal LR finansų ministerijos prielaidas,
- numatoma kultūros sektoriaus pridėtinė vertė 2026-2043 metais yra apskaičiuota priemonės rengėjo remiantis faktinių 2014-2021 metų rodiklių dinamika (vidutiniu augimu per septynerių metų laikotarpį),
- siekiami KKI sektoriaus pridėtinė vertė yra apskaičiuota remiantis numatomo BVP rodikliais bei NPP 1.9. uždavinio rodikliu „Kultūros sektoriaus sukuriama bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) dalis nuo su visos šalies sukuriama BVP“;
- apskaičiuotas skirtumas tarp kultūros sektoriaus pridėtinės vertės 2026-2043 metais esamoje situacijoje (neįgyvendinant priemonės) bei siekiamoje situacijoje (įgyvendinus NPP 1.9. uždavinio įgyvendinimui skirtas priemones);
- atsižvelgiama į tai, kad priemonės veiklų įgyvendinimo sąlygojamas kultūros sektoriaus pridėtinės vertės padidėjimas priklauso nuo paremtų subjektų skaičiaus, todėl padaryta prielaida, remiantis numatomų paremti ūkio subjektų ir sektoriuje veikiančių juridinių asmenų santykiu; 1,1453%);
- papildomai įvertintas kultūros sektoriaus pridėtinės vertės ir produkcijos santykis pagal Statistikos departamento apskaičiuojamus kultūros palydovinių sąskaitų faktinius statistinius duomenis; 51,5467% (<https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/5118910/Kult%C5%ABros+s%C4%85skaitos+%5BLT%5D+5781.html>);

- h) priemonės veiklų įgyvendinimo sąlygojamas kultūros sektoriaus pridėtinės vertės padidėjimas apskaičiuotas sudauginant apskaičiuotą skirtumą tarp siekiamos ir esamos situacijos, parentų subjektų skaičiaus korekcijos koeficientą (1,1453%) bei pridėtinės vertės ir produkcijos santykio koeficientą (51,5467%).

Naudojant priemonės skaičiuoklę apskaičiuotos alternatyvų palyginamojo rodiklio (ekonominės naudos ir išlaidų santykio) reikšmės:

5 lentelė. Alternatyvų palyginimas pagal ekonominės naudos ir išlaidų santykio (ENIS) reikšmes

Alternatyva	Alternatyvos pavadinimas	Ekonominės naudos ir išlaidų santykis (ENIS)
Alternatyva 1	KKI konkurencingumo ir pridėtinės vertės kūrimo skatinimas (KKI akceleravimo veikla visa apimtimi vykdoma per tarpininką/us)	3,52
Alternatyva 2	KKI konkurencingumo ir pridėtinės vertės kūrimo skatinimas (KKI akceleravimo veikla visa apimtimi vykdoma be tarpininko/ų)	3,24
Alternatyva 3	KKI konkurencingumo ir pridėtinės vertės kūrimo skatinimas (KKI akceleravimo veikla 50% apimtimi vykdoma per tarpininką/us)	3,37

Apskaičiuotas alternatyvų poveikis viešiesiems finansams:

6 lentelė. Alternatyvos 1 poveikis viešiesiems finansams

Koda s	Viešųjų finansų srautas	Grynoji dabartinė vertė	Reali vertė
S.	Investicijų, reinvesticijų ir grynasis veiklos srautas (be PVM)	28 454 678	32 011 650
T.	Privataus ir NVO sektoriaus grynasis veiklos srautas (be PVM)	0	0
U.	PVM dalis, sumokėta privataus ir NVO sektoriaus	0	0
	POVEIKIS VIEŠIESIEMS FINANSAMS	-28 454 678	-32 011 650

7 lentelė. Alternatyvos 2 poveikis viešiesiems finansams

Koda s	Viešųjų finansų srautas	Grynoji dabartinė vertė	Reali vertė
S.	Investicijų, reinvesticijų ir grynasis veiklos srautas (be PVM)	30 854 585	34 737 934
T.	Privataus ir NVO sektoriaus grynasis veiklos srautas (be PVM)	0	0
U.	PVM dalis, sumokėta privataus ir NVO sektoriaus	0	0
	POVEIKIS VIEŠIESIEMS FINANSAMS	-30 854 585	-34 737 934

8 lentelė. Alternatyvos 3 poveikis viešiesiems finansams

Koda s	Viešųjų finansų srautas	Grynoji dabartinė vertė	Reali vertė
S.	Investicijų, reinvesticijų ir grynasis veiklos srautas (be PVM)	29 654 631	33 374 792
T.	Privataus ir NVO sektoriaus grynasis veiklos srautas (be PVM)	0	0
U.	PVM dalis, sumokėta privataus ir NVO sektoriaus	0	0
	POVEIKIS VIEŠIESIEMS FINANSAMS	-29 654 631	-33 374 792

Apibendrinant, galima teigti, kad **geriausia alternatyva**, kurios pagalba siekiama pašalinti priežastis arba jų neigiamą įtaką, lemiančią problemos atsiradimą, yra **I alternatyva**. Ši alternatyva atrinkta remiantis SNA rezultatais bei generuojama didžiausia nauda visuomenei.

Remiantis jautrumo analize, reikšmingiausias naudų ir sąnaudų elementas yra KKI sektoriuje dėl investicijų papildomai sukuriama pridėtinė vertė. Šis elementas yra laikytinas kritiniu kintamuoju.

Pažymėtina, kad įgyvendinus šią alternatyvą paramą gavusios įmonės padidins šiame sektoriuje kuriamą pridėtinę vertę bei tuo pačiu ir šių veiklų sukuriamą santykinę BVP dalį.